

שרשרת הדורות Sharsheret Hadorot

חקר תולדות המשפחה היהודית

תוכן העניינים

1.....	החוליה שלי דברי פרידה
2.....	יוכבד קלזנר
3.....	משולחנו של מיכאל גולדשטיין שמות הנשים במפקד מונטיפיורי של אוכלוסיית ארץ ישראל בשנת 1839
4.....	רח אביגיל פלדמן בית המשפט האנגלי (Old Bailey), המשפחה שלי ובני משפחה בנג'מין ממרילבון
5.....	גז אייזקס תפקיד הגניאלוגיה בחקר ההיסטוריה הרפואית והגנטית של המשפחה
8.....	סטנלי דיאמונד יום העיון השנתי השלישי לגניאלוגיה יהודית
12.....	מרתה לב-ציון הגירה יהודית לגרמניה מסוף המאה ה-19 לתחילת המאה ה-20
13.....	מיכאל טובין פרויקט תיעוד בית העלמין היהודי ברדאון
17.....	בונדי שטנצלר ויוסי יגור משפחות מונטל ואזרדא (עזרא) ממרסיי (חלק ב')
21.....	גיימס מונטל שמות ספרדיים ליהודים יושבי האימפריה הרוסית
23.....	מטילדה טגר מקורות מקוונים http://www.kadisha.biz
24.....	ישראל פיקהולץ סיכום הפגישה של קד"מ אוסטריה-צ'כיה בישראל, 2007
25.....	פול קינג על כנס בני משפחה מודיאנו שנערך בשלוניקה ביוני 2007
26.....	אן-מרי דיכנר פראגי ברכת כהנים ככתוב
28.....	יהודה קלזנר מן הספרייה
29.....	הרייט קסו כתבי עת מחוץ לארץ
29.....	מרים הרינגמן
31.....	מטילדה טגר
32.....	אסתר רמון

החברה הגניאלוגית הישראלית

ת"ד 4270 ירושלים 91041, טל': 581-3902 (02)

Email: igs@isragen.org.il Web: www.isragen.org.il

החברה הגניאלוגית הישראלית היא עמותה ללא כוונת רווח, שנוסדה ב-1983, מספר רשום 58-010-240-8

הוועד הארצי: מיכאל גולדשטיין – יו"ר president@isragen.org.il,
ד"ר לאה גדליה – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר - גזבר, חנה פורמן – יו"ר לשעבר.

מנהלת אתר החברה: רוז פלדמן

תאריכי המפגשים של כל הסניפים יתפרסמו בהודעת דואר אלקטרוני וכן באתר החברה.

סניף ירושלים: דר' לאה גדליה – יו"ר, מרשה ראפ – מזכירה. לפרטים נוספים: msleag@bezeqint.net.
קבוצת דוברי אנגלית בסניף ירושלים: מרכזת: ברברה סיגל bsiegel@netvision.net.il או 561-8153 (02).
המפגשים מתקיימים בבית פרנקפורטר, דרך בית לחם 80, ירושלים, ביום ד' השלישי בכל חודש.

סניף הנגב: דר' מרתה לב-ציון – יו"ר, שירלי רוזן – מזכירה.
המפגשים מתקיימים בבית הכנסת "מגן אברהם" בעומר, ביום ד' הראשון של כל חודש.
לפרטים נוספים: 646-0494 (08) או martha@bgu.ac.il.

סניף תל-אביב: בילי שטיין – יו"ר, רוז פלדמן – מזכירה, מיכאל רסטצ'ר – גזבר.
המפגשים מתקיימים ב"בית התנ"ך", שד' רוטשילד 16, תל-אביב, ביום ב' השני של כל חודש.
לפרטים נוספים: rosef@post.tau.ac.il

סניף נתניה: ג'ו אייזקס – יו"ר, גדעון לויטס – מזכיר, ג'ו גלעד – גזבר, שרון רוזנשטיין – ספרנית.
המפגשים מתקיימים ב-AACI, שד' שמואל הנציב 28, נתניה.
לפרטים נוספים: 882-8402 (09) או isaacsj@netvision.net.il

סניף בית שמש: למידע ופרטים נוספים: חנה פורמן ehfurman@netvision.net.il
סניף חיפה והצפון: חנה שטיינבלט – יו"ר, נורית גלילי – מזכירה.
המפגשים מתקיימים בבית הורים "פסגת אחוזה", רח' סיני 6, חיפה, ביום ה' השלישי של כל חודש.

לפרטים נוספים: חנה שטיינבלט hanna_st@hotmail.co.il
קבוצת "שורשים בגליל" קריית טבעון: חברי הוועד: אריה זטלר, שאול הולנדר, זאב שרון, שולמית עציון, יעל הולנדר.

המפגשים מתקיימים במרכז ההנצחה בקריית טבעון, ביום א' האחרון של כל חודש.
לפרטים נוספים: 984-7345 (04) או shorashim.bagalil@gmail.com

קבוצות בעלות עניין מיוחד (SIGs) ורכזיהן:

גרמניה ואוסטריה: אסתר רמון, ramon@actcom.co.il
הונגריה: מנשה דוידוביץ, mnashe@zoot.tau.ac.il
לאטביה: דר' מרתה לב-ציון, martha@bgu.ac.il
ליטא: דר' רוז כהן לרר, roseron@shani.net
ספרדים באגן הים התיכון: מטילדה טג'ר, tagger@actcom.co.il
פולין: עד הודעה חדשה יש לפנות אל: igs@isragen.org.il

כתבי-העת "שרשרת הדורות"

מייסדת ועורכת ראשונה: אסתר רמון
עורכי משנה ומתרגמים ראשיים: יוכבד קלוזנר (עברית), שלום ברוזנשטיין (אנגלית)
חברי המערכת ומתרגמים: מרים הרינגמן, מטילדה טג'ר, הרייט קסו

הגשת חומר לפרסום ב"שרשרת הדורות": מי שמעונין להגיש מאמרים שטרם ראו אור, מתבקש לקרוא את ההנחיות לכותבים המופיעים ב-http://www.isragen.org.il/NROS/BIB/SHD/Instructions-H.pdf, גם אם מאמרים כבר התקבלו על ידינו בעבר.

עברו יותר מארבעים שנה מאז שנער בן שבע עשרה היה אחראי לפרסום לקט מקרי של מאמרים ומודעות שבבני עקיבא בפיטסבורג כינו "עיתון". והנה אני מוצא את עצמי יורש לשרשרת קצרה ומכובדת של עורכות ואני רק מקווה שאמצא ראוי. הגעתי לתפקיד ללא סדר יום וללא חזון מיוחד, כי בעצם המפעל עובד באופן מוצלח ביותר כבר שנים. "כבר שנים" אני אומר, אבל גם לאחרונה ראינו שינויים ושיפורים ואף הרחבת הפעילות לארבע פעמים בשנה. כך שאף אחד לא מצפה לעורך חדש שינער את שרשרת הדורות מתרדמה או קיפאון. להיפך. המשימה הראשונה היא להמשיך במסורת של כתב עת איכותי המשרת בנאמנות קהילת מחקר רצינית בארץ ובחורף לארץ וחברי החברה הגניאלוגית הישראלית.

אמנם בעשר השנים שאני קורא את שרשרת הדורות (ושומר באוגדנים), רק פעם אחת קרה שהרהרתי "אילו הייתי העורך, היית משנה..." ובאותו מקרה, יוכבד קיבלה את הצעת. ובכל זאת, חשבתי שזה יועיל לערוך לעצמי סקירה של נושאי המאמרים בשנים האחרונות. הסיווג אינו מדויק, כי הרי המאמרים מכסים מגוון של נושאים. אך הנה מה שהתפרסם בשש השנים האחרונות, לא כולל מאמרים קבועים.

נושא	הסבר ופירוט	2002	2003	2004	2005	2006	2007
היסטוריה	יהודית כללית, כולל שואה	10	3	4	2	2	7
שמות	פרושים וכו'	1	2	—	2	4	1
משפחות	תולדותיהן	9	12	3	10	9	6
מחקר	כלים, שיטות, ניתוחים	6	5	5	4	—	1
מקורות	ישראל — ארכיונים, בתי עלמין וכו'	3	2	6	4	8	4
מקורות	חו"ל — יהודיים וכלליים	3	—	1	2	5	2
עיירות	מחקר מקומי (חו"ל) והיסטוריה מקומית	—	—	1	2	—	1
דיוקנים	סיפורים, ביוגרפיות, הספדים	2	—	3	3	5	7
חגיגי	ארגון, ימי עיון, SIGים וכו'	2	3	2	—	3	1
אחרים	ביקורת ספרים, כנסים, נושאים שונים	8	6	5	8	5	5

כשבחנתי את הנושאים לעומקם, התברר לי שיש נושאים שלא כל כך קיבלו ביטוי ואחרים שאולי תפסו יותר מדי מקום. למשל, בזמן שהיו במוצא ארבע ביקורות ספרים בשנה, היה רק מאמר אחד על תוכנת מחשב או אתר אינטרנט, וזה התייחס לאתרים של מוסדות קיימים. מצב זה היה אולי מתאים לפני שנים כאשר מעט קוראים היו בעלי מחשבים אישיים ולא היו אתרי מחקר רבים באינטרנט, אבל אני מאמין שזה משרת את צורכי המחקר של קוראינו היום.

אני אישית מצדד במאמרים שמסייעים לחברי חגי' לקדם את מחקריהם או להציג את עבודתם, אפילו על חשבון היסטוריה כללית ומאמרים מסוג "הכר את משפחתי" של מי שאינו חבר חגי'.

לאור זאת, ולאחר התייעצות עם עורכי המשנה, אני מקווה שתקבלו בברכה מספר שינויים בגישת המערכת.

(א) בכל גיליון יהיה מאמר ביקורת על אתר מחקר — לא פרסום על ידי בעל האתר, אלא ביקורת של משתמש בסגנון ביקורת ספרים. יהיו לכך שני תנאים: שהאתר יהיה קשור לארץ ישראל או למקומות ה"מקוריים" שמהם הגיעו אבותינו (ולא למשל קבורות בארגנטינה או הגירה לארה"ב) ושהמידע באתר יהיה חינוכי, לפחות בחלקו הגדול. כדי לקבוע את הסגנון, כתבתי את הראשון בעצמי — על האתר של החברה קדישא של תל-אביב-יפו. כוונתי לכתוב גם בגיליון הבא ואני מקווה שלאחר מכן אחרים ישאו בעול.

(ב) נעודד מאמרים — כולל מאמרים מכתבי עת אחרים — על שיטות מחקר גניאלוגי, כלים וניתוחים.

(ג) נעודד מאמרים על מקורות פחות ידועים בארץ ועל מקורות בחו"ל. בגיליון זה יש מאמר מכל סוג — רוז פלדמן כותבת על שמות נשים במפקד מונטיפיורי משנת 1839 ויוסי יגור ובונידי שטנצלר כותבים על בית העלמין ברדאץ שבבוקובינה.

(ד) נשתדל להגביל את המאמרים מסוג "הכר את משפחתי" לכאלה הקשורים לחברי חגי' או למשפחות ארצישראליות, או מאמרים שמראים שיטות מחקר או מקורות מעניינים במיוחד. מאמרו של ג'ו אייזקס תואם את גישתנו זו.

דברי פרידה

קוראים יקרים,

שהצטרפה למערכת לפני כשנתיים והפכה עד מהרה לחלק בלתי נפרד של הצוות; ושתי העוזרות מן החוץ שדאגו להגיש לנו את סיכומי העיתונים הגניאלוגיים הכתובים בשפות נוספות, הלא הן גב' אסתר רמון (גרמנית) וגב' ליבה מימון (הולנדית).

ואחרון אחרון בל נשכח: דבר טוב יכול להיבנות רק על יסוד טוב; בשנת 1999 קיבלנו לידנו עיתון טוב ומכובד, ורק על הבסיס האיתן הזה יכולנו לפתח אותו.

תודה מיוחדת נתונה לחברה הגניאלוגית הישראלית ולמוסדותיה – הוועד הארצי והוועד המצומצם ובראשו גב' חנה פורמן, שהעניקו לנו תמיד אוזן קשבת ורצון טוב.

לבסוף, אני מבקשת לציין בעונג ובסיפוק רב כי לאחר חיפוש לא קל עלה בידינו למסור את עריכת השרשרת לידיים הטובות, המוכשרות והנאמנות של חברנו מר ישראל פיקהולק, ואני מאחלת לו הצלחה רבה בתפקידו. אני ישנה בשקט, ואוכל להמשיך ולעסוק בעבודה שהיא אהובה עלי לא פחות מעבודת העריכה: עבודת ההגהה והתרגום, גם זאת במסגרת המערכת של שרשרת הדורות.

בברכה,

יוכבד קלוזנר

→ המשך מעמ' 1

(ה) נשתדל להביא דיווחים על כנסים תוך זמן קצר ממועד קיומם. בגיליון זה יש דיווח של מרתה לב-ציון על יום העיון השנתי השלישי של חג"י. אנו גם מציגים כאן דיווח על כנס משפחת מודיאנו מאת אן-מרי ריכנר פראגי (יוני 2007) ועל מפגש Austria/Czech SIG מאת פול קינג (אפריל 2007).

נמשיך, כמובן, להציג מאמרים שנותנים רקע היסטורי לחיי אבותינו. בגיליון זה, למשל, יש לנו מאמר של מטילדה טגר על שמות ספרדיים ברוסיה ומאמר של מיכאל טובין על השפעת הגירת יהודים לגרמניה.

מאמר חשוב על נושא שלא כל כך מוזכר בדפים אלה הוא "תפקיד הגניאלוגיה בחקר ההיסטוריה הרפואית והגנטית של המשפחה" של סטנלי דיאמונד (באדיבות "Avotaynu"). מאמר עיקרי נוסף הוא הפרק השני מתוך שלושה של גיימס מונטל, על משפחות מונטל ועזרא. כמובן יש לנו דיווח של הרייט קסו על ספרים שהגיעו לספרייה וטור על מאמרים מכתבי עת גניאלוגיים בחו"ל. טור זה ינוהל מעתה על ידי מרים הרינגמן, הפעם בסיוע אסתר רמון (גרמנית) ומטילדה תגר (צרפתית). וכרגיל יש מאמר קצר של יהודה קלוזנר, הפעם על משפחתו של ר' עקיבא כ"ץ.

הטור הקבוע של חנה פורמן לא יופיע עוד, לאחר שחנה סיימה את תפקידה כיושבת ראש חג"י. אני מצטרף לברכות לחנה על שנות עבודתה ולמיכאל גולשטיין, שדברו מופיע בגיליון זה. אני מקווה שמיכאל יופיע מפעם לפעם בדפי שרשרת הדורות וכמובן כולנו מקווים שמיכאל ושאר חברי הוועד הארצי ימשיכו לסייע לפיתוח שרשרת הדורות, כפי שחנה הרבתה לעשות. ייתכנו שינויים במערכת "שרשרת הדורות" במשך הזמן. בינתיים אנו נפרדים מהרולד לואין, ומקווים שימשיך לתרום לשרשרת הדורות גם מחוץ למערכת.

ובסוף, עלי להודות לקודמתי במערכת, יוכבד קלוזנר, על עבודתה זה שמונה שנים ועל הסיוע בכניסתי שלי לתפקיד. יוכבד תמשיך במערכת, כעורכת משנה (עברית) וכן שלום ברונשטיין ישמש בתפקיד החדש של עורך משנה (אנגלית). אני מזמין את הקוראים להצטרף אלי בברכי אותם על תפקידיהם החדשים. מאמר פרידה של יוכבד מופיע אף הוא בגיליון זה.

ישראל פיקהולק

משולחנו של מיכאל גולדשטיין יושב ראש החברה הגניאלוגית הישראלית

לקהילות היהודיות בארץ ישראל במאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. הפרוייקט הידוע כבר כיום בשמו "Eretz Israel Record Indexing (EIRI) Project" [מיפתוח הרשומות של ארץ ישראל] הוחל עוד ב-2004 כאשר הוכן תקליטור [CD] מיוחד לקראת הכנס הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית שהתקיים בירושלים. כיום כוללים מקורות EIRI 58,258 רישומים והמספר גדל במהירות ככל שנוסף חומר זמין חדש.

במסד הנתונים EIRI רישומים מתקופת האימפריה העות'מנית, מלחמת העולם הראשונה והמנדט הבריטי. מסדי הנתונים שנוספו לאחרונה באתר הם: "בעלי חסות ונתונים בריטיים" (1839-1914), "פליטים (מארץ ישראל) באלכסנדריה" (1914), "אזרחים אמריקנים בארץ ישראל ב-1917", "מפקד האוכלוסין בתקופת המנדט" (1922), מכיל כרגע רק את פתח תקוה, "פרעות 1929" ו"אזרחים אמריקנים בפלסטינה 1929". פרטים מלאים וגישה לפרוייקט EIRI באתר של החברה הגניאלוגית הישראלית <http://www.isragen.org.il/eiri/index.html>

שמרו על קשר

אנא הודיעו לנו על כל שינוי בכתובת, מספר טלפון ודואר אלקטרוני. חברים או אוהדים, בארץ או בחוץ לארץ – נשמח להוסיף את שמכם לרשימת התפוצה שלנו ולעדכן אתכם על הפעילויות ועל המקורות החדשים שמתנדבינו המסורים עובדים עליהם במרץ רב. אנא הודיעו על כל שינוי לכתובת jgs@isragen.org.il, או בדואר רגיל ת"ד 4270, ירושלים 91041, ישראל.

כבוד הוא לי לקבל את תפקיד הנשיאות של החברה הגניאלוגית הישראלית. לאחר שמונה השנים של הנהגתה של גב' חנה פורמן, לא תהיה זו משימה פשוטה להשתוות למרצה, מעורבותה והדרכתה הטובה בניהול החברה.

באותה הזדמנות, אני מודה ליוכבד קלחנר על שירותה המסור זה שנים כעורכת שרשרת הדורות ומאחל הצלחה לעורך החדש, ישראל פיקהולץ, ולעורכי המשנה יוכבד קלחנר (עברית) ושולם ברונשטיין (אנגלית).

יום העיון השנתי השלישי לגניאלוגיה יהודית יום העיון השנתי השלישי המוצלח "היהודי הנודד: ההגירה בין המאה ה-18 והמאה ה-20" התקיים ב-12 בנובמבר 2007. למעלה מ-60 איש, כמחצית מהם אינם חברים, השתתפו ביום העיון העשיר בידע. למר דן-פייר סטרוויס הוענקה תעודת יקר החברה הגניאלוגית הישראלית על תרומתו לקהילה הגניאלוגית היהודית ולמר הארווי קרוגר הוענקה חברות כבוד על תמיכתו הרצופה בימי העיון של החברה.

יום העיון מִרְכָּז סביבו יותר ויותר מרצים ומשתתפים מחוץ לארץ. ועדת יום העיון אינה נחה על זרי הדפנה, אלא כבר מתכננת את יום העיון הבא.

מסד נתונים חדש באתר החברה הגניאלוגית הישראלית

במקביל לפיתוח הגובר והולך של מסדי נתונים לשימוש הגניאלוגים ברחבי העולם, קיבלה על עצמה גם החברה הגניאלוגית הישראלית לפתח מסדי נתונים הקשורים

שמות הנשים במפקד מונטיפיורי של אוכלוסיית ארץ ישראל

בשנת 1839

רוז אביגיל פלדמן

ישנם עשרה מקרים נוספים של אלמנות המוזכרות כאימהות לבניהם. לארבע מהן רשום שם המשפחה של הבן אבל רק לאחת רשום השם הפרטי. במפקד מצוינות שש חמיות כאשר הכוונה כנראה במקרה של שתיים לפחות לחותנות: חמותו של שלמה טובעלם הראשונה וחמות שלמה טובעלם השנייה (היו לו שתי נשים) ובנותיה שתיים. מכיוון שרוב האלמנות מופיעות ברשימה כ"אם", ניתן לפרש את המצב אצל הארבע שהכוונה לחותנת ולא לחמות. שמותיהן תעלומה מכיוון שרשום שהן "חמות של" – ואין אפשרות להסיק את השמות שלהן.

יש 145 יתומות מאב, אבל מכיוון שהיתומות רשומות בטורים נפרדים מהאלמנות, אין תמיד אפשרות לקשור בין אם לבין בת. לתשעים אחוז מהיתומות רשום השם הפרטי; רק ל-79 יתומות מצוין שם המשפחה ול-61 מצוין שם האב.

אצל הילדות אנו מוצאים את האחוז הגבוה ביותר של שמות פרטיים: 93%. ישנן 672 ילדות, ומתוכן ל-628 רשום השם הפרטי, ל-541 מצוין שם משפחה, ול-637 שם האב. כלומר לחלק ניכר של הילדות יש שם פרטי יחד עם שם האב ואולי גם שם המשפחה. כאן שוב בולטת התופעה שאצל האשכנזים אין שם משפחה, והשימוש בשם משפחה משקף את העובדה ש-73% של האוכלוסייה היה ממוצא ספרדי.

באוכלוסיית הנשים ניתן להצביע על דוגמאות בודדות של מצבים נוספים במשפחה: שלוש גרושות, עגונה אחת ושתי נכדות. הגרושות והעגונה גרו בכית המשפחה של אביהן, ונספרו כבנות. במקרים אחדים רשום שהילד או הילדה הם של האישה: "בן/בת האישה", ומכאן ניתן להבין שאלה היו הנישואין השניים של האישה. במקרים אלה אין כל מידע לגבי האב הביולוגי של הילד החורג, כולל שם משפחתו.

במפקד הראשון שהורה סיר משה מונטיפיורי לערוך בארץ ישראל ושהתקיים ב-1839, רשומים 6,570 אנשים, ומתוכם 2,648 הן נשים ו-826 הן ילדות. מספרים אלה מהווים 53% של האוכלוסייה במפקד. נוסף לכך מוזכרים עוד 61 בני אדם שלא מצוין מינם.

אם נרצה לאתר אחת הנשים או הילדות בתוך רישומים אלה, נמצא את עצמנו לפני משימה כמעט בלתי אפשרית. בניגוד לחשיבות האישה במשפחה, נראה שבעיני הפוקדים לא היה כל עניין לציין את שמותיהן הפרטיים של הנשים הנשואות וגם לא של רבות מבין האלמנות. יש להזכיר, לעומת זאת, כי שמות הילדות בתוך המשפחה צוינו יחד עם שמות הילדים.

עם הפיכת מפקד זה לבסיס נתונים ממוחשב, במסגרת פרויקט בניית מאגר נתונים של ארץ ישראל על ידי החברה הגניאלוגית הישראלית, נוצרה, יחד עם האפשרות להפיק מידע רב כגון שם הבעל, שם האב ושם האם על סמך צורת רישום הנתונים, גם האפשרות לאתר נשים אף אם שמותיהן אינם מופיעים.

את מספר הנשים הנשואות ניתן להסיק מתוך ציון המצב המשפחתי של הבעל הרשום כ"נשוי". מתוך 1,656 נשים נשואות, ידוע שם הבעל עבור 1,586 אבל שם המשפחה רק עבור 1,182 כי השימוש בשם משפחה לא היה נהוג אצל האשכנזים (במפקד משנת 1839 היוו האשכנזים 27% מכלל האוכלוסייה היהודית). רק ל-26 נשים צוין שם פרטי, ועבור 13 נשים נשואות ניתן שם האב. שלושה עשר המקרים האלה הם בדרך כלל נשים צעירות נשואות, המתגוררות עם בעליהן אצל הוריהן.

ברישום האלמנות המצב טוב בהרבה. מתוך 986 אלמנות שרשומות, השם הפרטי ניתן עבור 916, ושם המשפחה עבור 670. ב-341 מקרים הוזכר שם הבעל. אצל האלמנות מצויה התופעה של רישום שם האב, כנראה על מנת לציין את ה"ייחוס" שלהן, ולא דווקא שם הבעל.

טבלה המשווה את המידע לגבי השמות של הנשים במפקד 1839*

מספר נפשות עם שם					מספר נפשות	מצב משפחתי
בעל	אם	אב	פרטי	משפחה		
1587	1	13	27	1182	1658	אישה נשואה
339	3	4	915	666	971	אלמנה
1	0	0	0	1	1	ארוסה (רשומה כחיה עם בעלה לעתיד)
1	0	0	3	2	3	גרופה
0	0	0	1	0	1	עגונה
0	0	0	1	1	7	אם (גם אלמנה)
0	0	0	0	3	3	אם מבוזרת (גם אלמנה)
0	0	0	0	0	6	חמות (גם אלמנה)
5	12	637	627	541	2650	ילדה
0	0	0	7	0	8	בת חורגת
0	0	1	2	0	2	נכדה
1	3	61	131	79	826	יתומה
1934	19	716	1714	2475	3476	סה"כ
56%	1%	21%	49%	71%		אחוז מכל הנשים וילדות עם שמות

* כל הנתונים שמוצגים פה, מבוססים על הניתוח הסטטיסטי של בסיס הנתונים שבנה ע"י רח פלדמן ומטילדה טג'ר עבור מאגר ארץ ישראל של החברה הגניאלוגית הישראלית.

המשפחה מאז שנת 1985. אילן משפחה מכיל צאצאים ובני זוג מארבע יבשות.

רוז פלדמן היא ראש צוות המחשב בפקולטה לאמנויות על שם יולנדה ודוד כ"ץ באוניברסיטת תל אביב. היא חברה בחברה הגניאלוגית הישראלית והיא שומרת את אילן

בית המשפט האנגלי (Old Bailey), המשפחה שלי ובני משפחה בנג'מין ממרילבון¹

ג'ו אייזקס

מתורגם מאנגלית

1851. המשפט התנהל נגד ילדה בת אחת-עשרה שגנבה שמלה פשוטה ומשכנה אותה. היא נידונה לארבעה חודשי מאסר.

לאחר מכן הכנסתי את השם של רב-רב-רב-סבי, מרק בנג'מין (בנימין), ומצאתי שלושה משפטים שבהם הוא העיד. ב-16 במאי 1833 נמצא ישראל בנג'מין אשם בכך שהוא כייס שעון ושרשרת זהב. אחד העדים היה אחיו, מרק בנג'מין מרחוב פדינגטון 31. הוא סיפר שאחיו ביקר

לפני מספר חודשים מצאתי אתר אינטרנט ובו פרטים על המשפטים שהתנהלו בבית המשפט Old Bailey משנת 1674 עד 1834. הכנסתי את השם של רב-רב-סבא שלי, סמואל אייזקס, והופתעתי למצוא פרטים על משפט מ-28 בנובמבר 1833, שבו העידה אליזבת אייזקס, אשתו של סמואל אייזקס מסמטת Three Tun בוייטצ'אפל (Whitechapel). השמות והכתובת היו זהים לאלה שהיו לי לגבי האנשים האלה מנתוני מפקדי האוכלוסין ב-1841 ו-

1. מאמר זה הופיע לראשונה בגיליון יוני 2007 של שמות, כתב העת של החברה הגניאלוגית היהודית של בריטניה הגדולה, והוא מודפס כאן ברשותה האדיבה של מערכת שמות.

אצלו בבית וכאשר עזב הלך לכיוון תחנת האומניבוס. הוא מסר את זמני הביקור וציין כי נדרשה כרבע שעה להגיע מהבית לתחנה.

העד הבא היה נהג האומניבוס שמסר פרטים על מסלול הנסיעה החל מהתחנה שבה עלה העציר (בין סמטת מרילבון ורחוב בונד) ועד לתחנה שבה הוא ירד. הוא ציין כי העציר אמר שהוא מאחר והמשיך בריצה לאורך הרחוב. התובע מסר פרטים על גניבת שעונו והעציר פירט את מסלול נסיעתו ואמר שכאשר ירד מהאומניבוס הוא שמע צעקה "עצור את הגנב" וראה המון רץ אחריו. הוא נמלט לכיוון אחר אבל שוטר תפס אותו ולקח אותו לבית המעצר. "האיש אמר שגנבתי את שעונו; אני יכול להוכיח שלא עשיתי דבר כזה במשך כל חיי".

השוטר שתפס אותו ושוטר נוסף מסרו עדות; תשעה עדים מסרו עדות על אופיו הטוב של העציר. המושבעים יצאו לדיונים בשעה 8:30 בערב ומאחר שלא הגיעו להסכמה עד השעה 10:00 בערב נסגרה ישיבת בית המשפט עד למחרת בבוקר. בשעה ארבע אחרי הצהריים חזרו המושבעים, והודיעו שאחד עשר מביניהם הצביעו למען זיכוי הנאשם, ואחד לא הסכים. אחד המושבעים חלה ואחר מונה במקומו. התובע דחה כל דיון נוסף והעציר זוכה.

ברחוב פדינגטון 31 מצאתי את מרק בנג'מין, סוחר בגדים, במדריכים (Piggott's directories) מהשנים 1833 ו-1836, אבל הוא לא נמצא במפקד האוכלוסין של 1841. במפקד זה מופיע רב-רב-סבי ומשפחתו ועיסוקו מצוין כסוחר. מדרך תומפסון מ-1844 מביא סוחר בגדים באותו שם ואותה כתובת. במדריכי משרד הדואר מ-1846 ו-1849 רשום מרק בנג'מין כסוחר פירות. בתעודת הנישואין של סולומון, בנו של מרק, משנת 1841 מצוין מקצועו של מרק 'סוחר בגדים' בעוד שתעודת הנישואין של בנו הנרי, משנת 1845, מציינת שמרק הוא 'סוחר פירות'. במפקד האוכלוסין של 1851 התגוררו רב-רב-סבי ומשפחתו ברחוב Thayer 27 והוא רשום כסוחר תירס. בצוואתו משנת 1855 עיסוקו הוא סוחר פירות, וכך גם עיסוקה של אלמנתו אליזבת במפקד 1861. בנם דוד גם הוא רשם בצוואתו מ-1882 את עיסוקו כ'סוחר פירות', באותה הכתובת. כל אלה, יחד עם עוד פרטים שמצאתי מאשרים, כנראה, שאותו מרק מרחוב פדינגטון אכן היה רב-רב-סבא שלי.

רשומים עוד שני משפטים שבהם העיד מרק בנג'מין מסמטת מרילבון. באחד מהם, אודות מעיל שנגנב מאורות הסוסים, ציין מרק בנג'מין כי הוא קנה מעיל ב-32 שילינג. העציר נמצא אשם ונידון למאסר ולהלקאה בשוט. אינני

בטוח אם זה אכן היה רב-רב-סבא שלי או לא. במשפט השני, ב-15 בינואר 1829 הואשם עציר בגניבת מעיל ממרק בנג'מין ואחיו בנג'מין בנג'מין. הוא נמצא אשם ונידון לגלות למשך שבע שנים. לפי הפרטים שמצאתי, לא סביר שהוא היה אחד מאבותי.

מצאתי עוד חמישה משפטים שבהם מוזכר בנג'מין מאזור מרילבון.

ב-26 בנובמבר 1808 היתה פריצה בחנותו של סמואל בנג'מין בסמטת מרילבון 64 ונלקחו שישה מעילים, שישה מקטורנים ושישה זוגות מכנסי רכיבה. סמואל עצמו ובנו מוזס מסרו עדות. הפורץ נמצא אשם ונידון למוות.

אינני יודע אם סמואל היה קרוב משפחה למרק שנמצא באותה כתובת שלושים שנה מאוחר יותר. בבית העלמין ברומפטון (Brompton) בבית הכנסת המערבי (Western Synagogue) שם קבור מרק (מרדכי בן שלמה) מצאתי גם את המצבה של סם בנג'מין (אליעזר בן משה) מסמטת מרילבון שנפטר ב-1831.

ב-19 בפברואר 1812 העיד ג'וזף בנג'מין במשפט אחר של גניבת בגדים במרילבון. הנאשם נמצא אשם ונידון לשבע שנות גלות.

במשפט מ-24 באוקטובר 1821 העיד בנג'מין בנג'מין מרחוב קרופורד (Crawford), סוחר בגדים, על כך שהוצעה לו שרשרת זהב על ידי אדם שקנה ממנו לפני כן מכנסי רכיבה. האיש נמצא אשם בגניבה ונידון למוות.

ב-19 במאי 1825 נמסרה עדות על ידי בנג'מין בנג'מין שהתגורר עם סמואל בנג'מין בסמטת מרילבון, על גניבת זוג מכנסיים שהיו תלויים בפתח החנות. הוא רדף אחרי הגנב ומצא את המכנסיים בכובעו. העציר טען שהוא היה במצוקה וקיבל עדות אופי טובה, אך נמצא אשם ונקנס בשילינג אחד.

ב-17 בפברואר 1831, נמסרה עדות על אדם שלקח מכנסיים מחנותו של ג'ונאס (יונה) בנג'מין ברחוב הומר. העציר אמר "הלכתי במורד הרחוב ועברו שם מספר יהודים עמוסים בחבילות של בגדים, ראיתי את המכנסיים על המדרכה, לקחתי אותם והלכתי בשקט משם." הוא נמצא אשם ונידון לשישה חודשי מאסר.

כל המשפטים לעיל עסקו בגניבות בגדים. במדריך רובינסון מ-1842 מצאתי במרילבון מספר סוחרים בגדים ששמותיהם מצביעים על כך שהם היו כנראה יהודים. הפרטים להלן:

BENJAMIN, M & B	59 Marylebone Lane
Tailors חייטים	Robson 1828
BENJAMIN, M & B	26 Duke St
tailors	Robson 1830
BENJAMIN, M & B	64 Marylebone Lane
Tailors חייטים	Robson 1830

מידע אחר על בנג'מין ממרילבון קיבלתי מגזר'ג ריגל (George Rigal) מפוליסות ביטוח בארכיון הגילדות (Guildhall).

1826 מרק ובנג'מין בנג'מין, חייטים ומוכרי בגדים – סמטת מרילבון 59

1828 מרק ובנג'מין בנג'מין, חייטים ומוכרי בגדים – סמטת מרילבון 64

1806 סמואל בנג'מין, סוחר – סמטת מרילבון 45

1819 סמואל בנג'מין, סוחר בגדים – סמטת מרילבון 64

1820 סמואל ומשה בנג'מין – רחוב קרופורד 74, מרילבון

1822 סמואל בנג'מין – סמטת מרילבון 59

מהמידע שמצאתי, נראה שהמסחר בבגדים (כנראה בעיקר בגדים משומשים) שגשג באזור מרילבון, והיה מרוכז בעיקר בידי יהודים. אף אחד משמות האסירים המוזכרים לעיל, חוץ מישראל בנג'מין (רב-רב-רב-דוד שלי), לא היה יהודי. כפי שנראה ממשפטי Old Bailey הפשעים היו רבים, חלקם פשעים קלים, והעונשים היו חמורים.

את הרישומים של Old Bailey, לונדון מ-1674 עד 1834, הכוללים פרטים על למעלה מ-100,000 משפטים ובתוכם כל המשפטים המתוארים לעיל, ניתן למצוא באתר <http://www.oldbaileyonline.org>. אם לוחצים על "חפש רישומים" (Search the Proceedings) לפי המילה Jew, ניתן ללמוד הרבה על יהודי לונדון באותן השנים.

גז אייזקס נולד בסלו (Slough) אנגליה והוא מתגורר בנתניה מאז 1975. הוא עבד כל חייו במסחר רהיטים. הוא דור רביעי יליד אנגליה, הן מצד אביו והן מצד אמו, ואחדים מאבותיו הקדומים יותר גם הם נולדו באנגליה. הוא חוקר את תולדות משפחתו מזה שנים רבות. הוא יושב ראש סניף נתניה של החברה הגניאלוגית הישראלית, והוא חבר בחברה הגניאלוגית היהודית של בריטניה הגדולה וקבוצת הדיון האנגלית-יהודית שבמסגרתה (Anglo-Jewish SIG).

סחרי בגדים ומחסני בגדים בסמטת מרילבון ממזרח רובינסון 1841 ו-1842:

מס' ברח' מרילבון	שם בעל עסק
10	Lazarus, J.
35	Harris & Jacobs
43	Benjamin, Mark.
44	Barnett, John
46	Davis, David.
48	Samuel, Simon
49	Lazarus, David
57	Philips, L.
69	Brandon, Elias
71	Myers, Mrs. Rachel

במס' 47 היה בית קפה של מוזס אליאס (Moses, Elias) המידע הבא נלקח ממסד הנתונים JCR-UK ב-JewishGen וניתן לראות שאין זה סביר שמרק בנג'מין, עם אחיו בנימין, היה רב-רב-רב-סבי.

BENJAMIN, Mark	31 Paddington St.
clothes salesman סוחר בגדים	Pigot 1836
BENJAMIN, Mark	43 Marylebone La
clothes salesman סוחר בגדים	Thompson 1844
BENJAMIN, Mark	43 Marylebone Lane
Fruiterer סוחר פירות	P O 1849
BENJAMIN, Mark	27 Thayer St. Manchester Sq.
orange merchant סוחר תפוזים	Watkins 1853
BENJAMIN, Mark	60 Crawford St.
orange merchant סוחר תפוזים	Robson 1830
BENJAMIN, M &B	26 Duke St.
Tailors חייטים	Robson 1828

תפקיד הגניאלוגיה בחקר ההיסטוריה הרפואית והגנטית של המשפחה¹

סטנלי דיאמונד

מתורגם מאנגלית

המזעזעות והורסות חיי משפחות יהודיות רבות, והן מצויות וחמורות באותה מידה.

על כל הגניאלוגים מוטלת חובה, כאשר הם נדרשים לכך, למלא בקרב משפחתם הן תפקיד של חוקר והן של יועץ, ועם גילוי תכונה גנטית מסוימת יש לקום ולהזהיר את בני המשפחה המורחבת על הסיכון שייתכן שהם נמצאים בו. אני מקווה שעבודתי זה חמש עשרה שנה בקרב משפחתי, בתייעוד תחולת הגן של מחלת הביתא-תלסמיה (Beta-Thalassemia), הפרעת דם תורשתית הגורמת לאנמיה (חוסר דם) קלה עד חמורה, תשמש כדגם לכל הגניאלוגים ולרושמי תולדות המשפחות העוסקים בתייעוד ההיסטוריה הרפואית והגנטית של משפחותיהם.

גם עתה, כאשר שערי הארכיונים נפתחו לרווחה למחקר שיש בו סיכויים רבים להצלת חיים, עדיין נשאר הקושי לשכנע בני משפחה רחוקים ובלתי מוכרים להסכים לתייעוד ובני משפחה קרובים לשתף פעולה במחקר. עלינו להיאבק בהתנגדות מכל סיבה שהיא – מבוכה, פחד, עצלות או בורות.

שילוב המחקר הגנטי, הרפואי והגניאלוגי דורש שיטות שונות ואחריות מיוחדת. הגדרת הפילוסופיה הזאת, ניסוח המסר וחיידוד הרגישויות – כל אלה מהווים אתגר מיוחד לגניאלוגים.

תפקיד המחקר הגנטי/רפואי

אחדים מאלה המתעדים את תולדות משפחתם מעוניינים לאסוף ידיעות על כל המוסיקאים או המדענים לדורותיהם, אחרים מבקשים לגלות ולרשום את כל סיפורי המשפחה שעברו מדור לדור. אך כיום הולכת ומתגברת ההכרה בין הגניאלוגים כי יש צורך לרשום מידע מפורט גם בַּשָּׂדָה הרפואי של התוכנה הגניאלוגית שלהם, או להשתמש בתוכנה מיוחדת לרישום ההיסטוריה הרפואית של המשפחה, כגון תוכנת Geneweaver המיוצרת על ידי חברת Genes & Things, Inc.

האיגוד האמריקאי לרפואה ממליץ לכל משפחה לרשום את ההיסטוריה הרפואית שלה. רישום כזה הופך יותר ויותר לכלל, ולא ליוצא מן הכלל. האפשרות להעמיד את המידע הזה לרשות המשפחה המורחבת יכול להביא תועלת רבה

הרופא האמריקאי הראשי ד"ר ריצ'רד קרמונה (Richard H. Carmona) מציין כי "הכרת תולדות המשפחה שלך יכולה להציל את חייך. גם מיליוני הדולרים המושקעים במחקר רפואי, בציוד וברכישת ידע לא מסוגלים לתת לנו את המידע שמספק לנו אמצעי פשוט זה. כאשר עובד רפואי מקצועי מצויד בתולדות המשפחה של החולה, הוא יכול להגיע בקלות לגורם הסיכון העיקרי והמובנה, ובמקרים מסוימים להתחיל בבדיקות או בטיפול אף לפני שמתגלית מחלה כלשהי."²

הגניאלוגים לא זו בלבד שהם מתעדים את תולדות משפחותיהם; הם אף הפכו לבעלי מאגרים חיוניים של ההיסטוריה הרפואית והגנטית של משפחותיהם. עם התפשטות הנגישות של הבדיקות הגנטיות, ההתקדמות העצומה באבחון וזיהוי מחלות, הגידול הדרמטי של מאגרי הנתונים של DNA, התחלת השימוש באגירת דם חבל הטבור והמדע החדש של ריפוי בעזרת החלפת גנים, ניתנה לגניאלוגים ההזדמנות – וגם האחריות – לתרום לשיפור הבריאות הן של משפחתם והן של הדורות הבאים.

הגידול העצום של כמות הנתונים הקשורים לגניאלוגיה שניתן להשיג באינטרנט הרחיב והעשיר את יכולתנו למצוא בני משפחה שלא הכרנו עד כה ולקשר ביניהם. חקר תולדות המשפחה הוא עתה קל מאי-פעם, והדבר מאפשר לנו הגניאלוגים לאסוף נתונים רפואיים וגנטיים, ובשילוב עם עץ המשפחה להשתמש במידע זה כדי להיטיב את בריאות בני משפחתנו.

מחלות גנטיות יהודיות: מציאות ואחריות

אוכלוסיית העולם סובלת מאלפי מחלות גנטיות. אולם, כמעט בכל קבוצה אתנית או קבוצת מוצא משותף מופיעות מחלות גנטיות מסוימות בין חברי הקבוצה בתדירות גבוהה יותר מאשר בכלל האוכלוסייה. זהו המצב גם לגבי העם היהודי. חלק ממחלות אלה גורמות לנכות או להחלשה חמורה, ומביאות לעתים קרובות למוות בגיל הינקות או הילדות המוקדמת. מחלת טאי־זקס (Tay-Sachs) היא אחת המפורסמות שבהן, אבל קיימות גם מחלות גנטיות אחרות, או נטיות למחלות גנטיות

1. מאמר זה פורסם בכתב העת אבותינו כרך 23 מס' 1, אביב 2007, והוא מודפס כאן באישורה האדיבה של העורכת.

2. Carmona, Richard H., M.D., M.P.H., F.A.C.S., Surgeon General of the United States Public Health Service, U.S. Medicine, January, 2005: "PHS Uses Education As Preventive Medicine."

[הרפואה הציבורית משתמשת בחינוך כרפואה מונעת].

ולעיתים קרובות בלתי צפויה. הדבר נכון במיוחד במקרים של מחלה עם העברה רצסיבית, כאשר גן פגום יחיד שעבר בתורשה משני ההורים יכול להביא לתוצאות הרסניות בדור הבא, כגון במחלת טאי זקס או תלסמיה.

כאשר מחלה כזאת מתגלית במשפחה מסוימת, נראה הדבר כאילו היא מופיעה יש מאין – אבל כמובן שאין זה כך. סביר מאוד שהגן הרצסיבי הועבר במספר דורות מבלי שיתגלה, כי הורשת עותק אחד בלבד של גן פגום גורם לעיתים רחוקות מאוד לבעיות רפואיות. הוא נשאר בדרך כלל רדום ואינו מגלה עצמו אלא אם כן שני אנשים, הנושאים שניהם את הגן הפגום, מולידים יחד ילד. המסקנה מכאן היא, שכאשר מוזהה הפרעה גנטית כלשהי, במיוחד מצב רצסיבי, חובה על הגניאלוג להזהיר את בני המשפחה שהגן הסמוי המסוים קיים במשפחתם.

לשמחתנו, הודות למאמץ המשותף של הקהילות הרפואיות, הגנטיות והדתיות וכן הודות לקלות ולמהירות של התקשורת הבינ-אישית, אפשר כיום לזהות יחידים ואף הריונות בסיכון לגבי מספר מצבים רצסיביים. מצד שני, מאחר שרוב המצבים האלה באמת נדירים ולא מתקשרים היטב, לא קיימת בדרך כלל רשות ציבורית קבועה לסריקה גנטית. במצב זה אין אפשרות לספק לרופאים ולעובדי מערכת הרפואה האחרים אות אזהרה על גן רצסיבי שעבר מדור לדור ללא ידיעת המשפחה. כתוצאה מכך, אוכלוסיות שאינן נחשבות בסיכון לגבי מחלות מסוימות אינן זוכות לסריקה גנטית שגרתית כפי שזוכה האוכלוסייה האשכנזית לגבי המחלות המוזכרות לעיל.

במקרה שלי, בני המשפחה כלל לא היו מודעים לכך שהם נושאים את גן התלסמיה הפגום, או שהדבר נודע להם במקרה בזמן שעברו בדיקות נרחבות בגלל מחלות אחרות. לרוב הגיע המידע החיוני מאוחר מדי לבני המשפחה האחרים, שאולי היה להם ילד עם המחלה הקשה. נשאים אובחנו פעמים רבות בטעות כחולים באנמיה מבלי לאבחן את המחלה הספציפית ביתא תלסמיה. כתוצאה מכך נרשמו לחולים אלה תרופות בלתי יעילות, בעיקר ברזל, המתאים רק לצורות אחרות של אנמיה. המניע העיקרי לעבודתי הגניאלוגית/גנטית הוא ההכרה שקיימים מאות נשאים סמויים בענפי משפחה רחוקים, ושהאשכנזים אינם מודעים כלל לאפשרות שהגן הפגום הזה קיים.

על הגניאלוגים לדעת כי מדע הגנטיקה רק עתה מתקרב לעיסוק בהנדסת (re-engineering) גנים גורמי מחלות. זוהי הסיבה שיערוץ גנטי ובדיקות לפני הלידה ממלאים תפקיד כה חשוב בהעלאת סף המודעות ובסיוע להבנת ההסתברות לחלות במחלות גנטיות, וגם בהבנת הדרכים לטפל בידע זה. כל גניאלוג הרושם את ההיסטוריה

הרפואית והגנטית של משפחתו מחויב להדריך את בני משפחתו ולהפנות אותם לעובדי רפואה מקצועיים המאומנים להעביר את המידע המתאים.

חקר ההיסטוריה הרפואית/גנטית של המשפחה

הגניאלוג השואל שאלות הקשורות להיסטוריה הרפואית של הנשאים – קרובי משפחה ידועים או קרובים "חדשים" שנתגלו לא מכבר – מבין מהר מאוד כי הוא נוגע בנושאים רגישים. בין אם המידע שהוא מחפש הוא כללי (כגון רישום "סיבת המוות" בשדה המתאים בתוכנה הגניאלוגית) ובין אם הוא ספציפי, הוא שומע מייד "למה אתה רוצה לדעת?" זאת אמנם השאלה הראשונה שנשאלת בדרך כלל, אך על החוקר להתמודד גם עם השאלות 'מי; מתי; איפה; ראיך' – וכל אותו זמן עליו לזכור שהנושאים רגישים ולהיות מוכן להרגיע את החששות של קרובי משפחה מסתייגים.

מדוע אתה רוצה לדעת?

בין אם אתה פשוט מציג שאלות על שמות, תאריכים ומקומות – לחם חוקה של הגניאלוגיה – ובין אם אתה שואל שאלות רפואיות, יחקרו אותך בני משפחתך "לשם מה אתה עושה זאת?" רבים מאוד המאמרים והמכתבים ב-JewishGen המפרטים מדוע מחקר תולדות המשפחה מרתק כל כך הרבה אנשים. אולם תשובה על השאלה למה בִּהְקֶשֶׁר של שאלות רפואיות מהווה אתגר וקושי מיוחד. כבר נאמר כי התשובה על שאלה רפואית יכולה להיות אינסופית – או דממה מוחלטת. על כן על השואל להיות מוכן "להוציא מן השרוול" תשובות פשוטות אבל בנויות היטב, שייכנו את הדרך לשיתוף פעולה במקום התנגדות מסוג "אל תטריד אותי עם הדברים האלה".

אם אתה חוקר ורושם את תולדות המשפחה עליך להיות מוכן לדברים הבאים:

- להגדיר את מטרת המחקר הרפואי/גנטי.
- להסביר בצורה ברורה מה אתה עושה, ומדוע אתה שואל את השאלות.
- להבין ולהיות מסוגל להסביר את העובדות הבסיסיות של המצב הרפואי או התכונה הגנטית שהם הבסיס לעבודתך. אם אתה אוסף מידע כללי, שאל שאלות על דאגות משותפות, כגון החשש ממחלות לב, סוכרת או אלצהיימר. הכן תיעוד ברור וקצר היכול להשלים את ההסבר בעל-פה. הֵבֵא מקורות לחומר קריאה או אתרי אינטרנט לאלה המעוניינים לדעת יותר.
- להסביר את התועלת שמחקרך עשוי להביא לבני המשפחה ולדורות הבאים. השתמש במונחים פשוטים ומובנים, כגון "מציל חיים" או "אבחון מוקדם".

בפעם הראשונה? האם הוא נפטר פתאום או נלקח לבית חולים? שאל ורשום את הנסיבות.

איך למצוא את התשובות

פגישות פנים-אל-פנים הן היעילות ביותר. הן משרות ביטחון. הבעות הפנים ונעימת הקול מביעות את מידת ההתחשבות והדאגה של החוקר. אולם, הגניאלוג יודע היטב כי עבודתו בחקר תולדות המשפחה דורשת יותר מאשר סיכוב בעיר והצגת שאלות. אבותינו התיישבו בכל רחבי העולם ומשפחותינו המודרניות גם הן התפזרו לכל רוח. אמנם נכון שהאינטרנט, הדואר האלקטרוני והמחיר הנמוך יחסית של שיחות חוץ בטלפון מקלים את התקשורת ומפְּשְׁטים את תהליך החקירה, אבל המילה המודפסת (או המועברת ב־cyberspace) בכל זאת חסרה את העדינות והרגישות שניתן לשרד בשיחה בעל פה, במיוחד כאשר שואלים שאלות רפואיות רגישות. אם אין אפשרות לקיים פגישה, אזי שיחת הטלפון היא תחליף נאות.

המטרה הראשונה בשיחת טלפון היא רכישת אמון. האדם שמצלצלים אליו הוא לרוב מישוהו שלא שמע עליך מעולם ולא מכיר את הענף המשפחתי שלך. גם כאשר משאירים הודעה במענה הקולי, יש לבחור את המילים בקפידה. התשובה על הצלצול הטלפוני יכולה להיות מ"איך מצאת אותי?" המתריס והתובעני עד ל"אני כל כך שמח שצלצלת!" זהו הרגע לבסס את האמינות. ואם דיברת עם בן משפחה מבוגר, המשך מייד בשיחה נוספת עם בן או בת. הילדים הם בדרך כלל מאוד מגוננים על הוריהם, ועלולים להיות חשדניים כלפי זרים השואלים את אבא או את אמא שאלות הנראות אישיות מדי. כאשר מישוהו מתקשר במקומך – אם שפתו של בן דודך החדש לא ידועה לך, למשל – השתדל להיות בקרבת מקום כדי לתת תשובות על השאלות שעולות תוך כדי השיחה. בכך הופכת השיחה לאישית יותר ומונעת את ההרגשה שנשארו יותר שאלות מאשר תשובות.

במקרים שהתקשורת טלפונית אינה מעשית (בגלל מריכות משפחתיות ישנות, הבדלי שפה וכדומה) המכתב הבא במקום השיחה חייב להיות ברור וקצר; חתימה של עוד בן משפחה אחד או של רופא יכולה להגביר את אמינותו, והדבר מומלץ.

מדריך קצר לראיון בנושא ההיסטוריה הרפואית/גנטית של המשפחה

- הסבר מי אתה, איפה אתה גר ואיך השגת את שמו של האדם שאתה מתקשר אליו.
- תאר את קרבתך המדויקת, לפי דעתך, במונחים שגם מי שאינו גניאלוג יוכל להבין. "בן דוד מדרגה שלישית,

- לפרט מה בדעתך לעשות במידע שאתה מלקט ואיך תעביר את החומר לבני המשפחה או לקהילה הרפואית, אם היא תמצא כי לנתונים ערך מדעי ומחקרי. הסבר גם מה לא תעשה, למשל לא תעלה את המידע לאתר אינטרנט.

אל מי לפנות

כל אחד מבני המשפחה הנבדקת, בכל ענף, חייב לעבור תשאול ובדיקה. לא פעם קורה ששני בני משפחה יודעים דברים שונים לגמרי על נסיבות מותו, למשל, של סבא. כאשר מדובר בתכונה גנטית, לא כל אחד ירגיש בנוח לחלוק עם זר את כל הפרטים, או אפילו לדבר על כך. על כן יש לדבר עם כל אחד, לעתים יותר מפעם אחת. החוקרים חייבים:

- להתמקד באותם ענפי משפחה או ביחידים המסוגלים לספק נתוני מפתח להרחבת המחקר.
- לעולם לא לשער השערות סתם; לרוב, אנשים אינם יודעים או אינם זוכרים מה מצבם הרפואי. יש לבדוק ושוב לבדוק. יש לבקש רשות לדבר עם רופא המשפחה או עם כל מי שטיפל בבריאות המשפחה. דבר זה חשוב במיוחד כאשר אנו מנסים לגלות תכונות גנטיות שעוללות להביא אסון לדורות הבאים, מפני שלא כל אחד מבין מה יכול להתפתח מהתכונה שהם נושאים. במקרה ששני ההורים הם נושאים של הגן הרצסיבי ההסתברות היא אחת לארבע שילדם יהיה חולה במחלה.
- לגייס גם בני משפחה אחרים לפרויקט, במיוחד רופאים או בעלי מקצוע רפואי אחר, המבינים ותומכים במחקר, ולבקש מהם להצטרף לצוות.
- לעדכן את המשפחה בכל שלבי המחקר, בתוכניות ובהצלחות, ובכך לטפח את מעורבותם ולעודד אותם לעזור.

מתי להתחיל; מתי "לדחוף קדימה"

אנו שומעים שוב ושוב "לראיין את האנשים החיים!" שתי המילים השנואות ביותר על הגניאלוגים הן "אם רק..." אם רק הייתי מקשיב לסבתא כאשר דיברה על ימי נעוריה... אם רק הייתי רושם את הסיפורים האינסופיים שאבי היה מספר על הסבים שלו... אם רק אמא לא היתה זורקת את ספר הכתובות הישן של סבא או את יומנו. אין הדבר שונה לגבי הגניאלוג המבקש לרשום את ההיסטוריה הרפואית של המשפחה. אתה זוכר כאשר אבא או אמא חזרו מביקור בבית חולים אצל הדוד החולה ותיארו את מצבו הקשה? אני לא הקשבתי – האם אתה הקשבתי? דַּבֵּר עם הדוד הקשיש עכשיו! גם אם בתעודת הפטירה כתוב "הסתיידות עורקים" עליך לשאול שאלות: "האם זה היה התקף לב? האם זה היה התקף הלב הראשון שלו? מתי חלה סבא

מוסט בדור אחד" עשוי להביא שתיקת מבוכה בצד השני של הקו; לעומת זאת "סבא שלי ורב-סבתא שלך היו אח ואחות" הרבה יותר קל לתפוס.

- ספר את תולדות המשפחה שלך: תאר את הענף המשפחתי שלך והראה עניין בענף של בן שיחתך, איפה הוא חי ואיך הגיע לשם. הצע לשלוח לו "עץ משפחה" אבל אל תיכנס לפרטים על סוג העץ (רשימת צאצאים או דו"ח מסוג אחר), צורתו הגראפית וכו' – דברים שעשויים להיות בלתי מובנים למי שאינו במקצוע. ספר סיפור או אנקדוטה על אחד מאבותיכם המשותפים או על קרוב משפחה בחיים, דבר שיעזור אצל בן שיחתך גאווה או יגרום לחיוך.

- הימנע מסטיות מהנושא העיקרי: רוב האנשים ישמחו לענות על שאלות כלליות על חייהם והישגיהם, אבל לא נכון יהיה למהר ולהיכנס לדיונים על תארים אקדמיים מדויקים או על סודות משפחתיים על מחלות נפש או התאבדויות. תן לשיחה להתפתח. הימנע מלחץ. אל תנסה לקבל את כל המידע בשיחה אחת.

- הגדר את תפקידך כמתעד את תולדות המשפחה מבחינה רפואית/גנטית. אם אתה האדם הראשון שהתקשר בנושא המשפחה, אתה הופך לאדם מיוחד שמחפשים את קרבתו – או חוששים ממנו. אתה תהיה ההיסטוריון של המשפחה. בני אדם מעוניינים להיות מתוארים באור חיובי; הקשב, רשום, שאל שאלות ורשום שוב!

- העבר מידע על עצמך: תאר את מחקרך בתולדות המשפחה, את המקומות שהגעת אליהם תוך כדי חיפוש – העיירות שאבותיך התגוררו בהן, ספריית המורמונים בסלט לייק סיטי, ביקורים בענפי משפחה שזה עתה גלית. העניין שאתה מגלה ומאמצך הכנים יזכו להכרה. אם מאמרים על מחקרך הופיעו בעיתונים או בכתבי עת, שלח עותקים. אם יש לך אתר אינטרנט, הצע לבן שיחתך לבקר בו ותן לו את הכתובת; אבל הימנע מלהביע אכזבה אם אין להם מחשב או אם אינם מתמצאים באינטרנט!

- הצג את השאלה הרפואית בזהירות. התאם את דרך הצגת השאלה הן לנוחותך אתה והן לתגובת הנשאל. לדוגמה: "בחקירתי את תולדות משפחתי, אני שומע שאלות רבות, שעל חלקן יש לי אולי תשובות. שאלות בריאות מעסיקות את כולם, אבל במיוחד את הדור המבוגר, ולמדתי הרבה מכך. למשל, האם יודע לך כי סבתא וכמעט כל אחיה ואחיותיה היו חולי לב? התעוררה בי סקרנות לגבי עניין זה, ומצאתי שגם על תעודת הפטירה של אביהם היה רשום מחלת לב. זה עשוי להיות אות אזהרה לגבינו. מה מצב הלב במשפחה שלך?"

השאלה שאני מציג, בחקירת התלסמיה, היא בדרך כלל: "האם יש מקרים של אנמיה (חוסר דם) קלה במשפחה שלך?" ואני מוסיף: "כנראה שאנחנו מיוחדים בכך שאנחנו אחת מ-15 משפחות אשכנזיות הנושאות תכונה גנטית הנקראת ביתא תלסמיה או אנמיה של הים התיכון (Mediterranean anemia)". למשמע המילים האלה, השאלות באות במהירות: 'מה פירוש הדבר?' 'האם זה מסוכן?' 'איך אדע אם אני נשא?' בשלב זה נחוצות מילים מרגיעות. תשובתי היא בדרך כלל "זה לא משפיע על הנשאים. אני יודע מפני שאני נשא בעצמי. אבל זה חשוב לגבי הדורות הבאים, כי במקרה של שני נשאים שיש להם ילד משותף ההסתברות היא אחת לארבע שהילד יפתח את המחלה." בהמשך השיחה אני מציין כי אינני רופא, אבל יש לי עניין רב בהיסטוריה הרפואית של משפחתנו.

במה שונה התמקדות בהיסטוריה רפואית/גנטית מפרויקט רגיל בחקר תולדות המשפחה
חקר תולדות המשפחה המתמקד ברפואה וגנטיקה מתאפיין במספר היבטים חשובים.

- אפשרות לעבוד בשיתוף פעולה במסגרת רחבה. האוזניים קשובות יותר ויותר לנושא הזה בכל מקום – בתוך הקהילה הגניאלוגית ומחוצה לה, במיוחד כאשר מדובר במצבים מצילי חיים.

- היענות הקהילה הגניאלוגית: גניאלוגים הם כנראה בני האדם הנדיבים ביותר בכל שטחי החיים ורמת ההיענות שלהם כאשר מדובר בעזרה ושיתוף פעולה היא מדהימה.

- תגובת המקורות הארכיוניים: הן בבית והן בחוץ לארץ, גישת הארכיונאים נעה בין שיתוף פעולה הדוק לתמיכה נלהבת. הזמינו את הארכיונאי להצטרף לצוות המחקר שלכם! כמנהל JRI-Poland התברר לי כי רבים מעמיתינו הגניאלוגים עסוקים באספקט הגנטי/רפואי של המחקר, והתמיכה שקיבלנו מהארכיון הממלכתי הפולני וממנהלי משרדי הרישום האזרחי היתה למופת, כמעט בכל המקרים.

- קרנות וארגונים שיש להם עניין במצב הרפואי והגנטי של המשפחה יכולים לסייע, בניסיון ובחומרים, בהעברת המסר בדבר החשיבות של שליחותך. דוגמה לכך הוא הארגון הלאומי להפרעות נדירות NORD, שכתובת האתר שלו היא www.rarediseases.org [National Organization for Rare Disorders].

- תמיכת הקהילה הכללית, לאו דווקא הגניאלוגית: העיתונים מעוניינים בסיפורים; רופאים ומדענים מקבלים בברכה את ההזדמנות להתחלק במומחיותם עם אחרים או ללמוד ממחקרים מיוחדים; מוסדות

יש לקבל רשות לגבי כל מידע מבוקש. השמות של כל נשאי התכונה הגנטית שאני חוקר נשמרים במחשב שלי בעץ משפחה מיוחד וסודי. לבסוף, עליך להחליט למי תמסור את מחקרך היקר ובאילו תנאים.

ביבליוגרפיה

ראה בנוסח האנגלי של המאמר.

סטנלי דיאמונד, שזכה בשנת 2002 בפרס על מפעל חיים שהוענק על ידי האיגוד הבינלאומי של החברות הגניאלוגיות היהודיות IAJGS, הוא המייסד והנשיא של החברה הגניאלוגית היהודית של מונטריאול, קנדה, ומנהל הפרויקט למפתוח הרישומים היהודיים בפולין JRI-Poland. עבודתו במחקר הגניאלוגי הקשור לרפואה וגנטיקה הביא לבסוף להקמת הפרויקט JRI-Poland.

להשכלה גבוהה מתפשים פרויקטים המתאימים לצרכי הסטודנטים שלהם ותורמים לעולם המדע בכללו. פורום חשוב לשיתוף פעולה בין בעלי מקצועות רפואיים ובין החולים במחלות גנטיות או אלה שבסיכון הוא רשימת ההתכתבות The Jewish Genetic Mailing List <http://health.groups.yahoo.com/group/gaucherdisease/>, שנושאה הוא מחלות גנטיות.

• גורם האמינות: מאחר שמדובר בביראותם של בני המשפחה, הן אלה החיים כיום והן הדורות הבאים, יש חשיבות עליונה לכך שהפרויקט יהיה בעל אמינות גבוהה ביותר. הדבר איננו אוטומטי. בניית אמון דורשת זמן, מאמץ וסבלנות רבה.

תיעוד, סודיות, התמדה

חשוב מאוד לשמור סודיות – יהיו מה שיהיו הסיבות שהביאו אותך לחקר ההיסטוריה הרפואית של המשפחה;

יום העיון השנתי השלישי לגניאלוגיה יהודית

מרתה לב-ציון

מתורגם מאנגלית

ד"ר לוסיאן הרשקוביץ: מגליציה האוסטרית לרומניה; הגירת משכילים יהודים בין שנות החמישים לשנות השבעים של המאה התשע-עשרה;

גב' אסתר רמון: הגירת היהודים בגרמניה מהמאה ה-18 ועד המאה ה-20;

מר סילביו גריץ: פרשת ההתיישבות החקלאית בארגנטינה בשלהי המאה ה-19;

מר אברהם צפדיה: הגירת יהודי חלב, טוריה במאות 18-20.

מסלול ההרצאות באנגלית כלל את ההרצאות הבאות:

גב' גיל קולינר: הצועדים היהודים הרומנים: 1899-1907;

ד"ר רות לייזרוביץ: החלטות הגירה בין הליטאים במחצית השנייה של המאה ה-19 ותוצאותיהן;

גב' מליצה אמיתי וגב' שרה בייזר: דפוסי הגירה של יהודים – פינלנד;

גב' רוזמרי אשל: מבט על משפחת סוחרים לשעבר מלוב כפי שמתברר מתוך חומר ארכיוני בישראל ובמדינות אחרות;

גב' קרול הופמן: היהודי הנודד: הגירת היהודים בין המאה ה-18 והמאה ה-20, קופצ'בה, ליטא.

יום העיון השנתי השלישי המאורגן על ידי החברה הגניאלוגית הישראלית התקיים ב-12 בנובמבר 2007 בשלוחת ביה"ס ללימודי השואה בהיכל קהילת ווהלין, בגבעתיים. השנה הנושא המרכזי היה היהודי הנודד: ההגירה היהודית בין המאה ה-18 והמאה ה-20. בעקבות קול קורא למאמרים הוגשה שורה ארוכה של הצעות מצוינות, ולא היה קל לבחור ביניהן. נוסף לישראל, הגיעו הצעות ממומחים בארצות שונות, מאירופה עד אוסטרליה. הוחלט לקיים שני מסלולי הרצאות מקבילים, בעברית ובאנגלית.

יום העיון עורר עניין רב, בעיקר בעקבות ההיקף הרחב של ההיבטים השונים של הנושא. בחלק החגיגי של מושב הפתיחה הוגשה תעודת יקד החברה הגניאלוגית הישראלית למר ז'ן-פייר סטרוויס, על פעילותו הענפה למען החברה הגניאלוגית ולמען פיתוח הגניאלוגיה. לאחר מכן התקיימה הרצאת אורח מרתקת של פרופסור יפה ברלוביץ על "זרח ברנט: יהודי נודד בגירסה ציונית".

לאחר הפסקת הקפה, התחלקו המשתתפים לשתי קבוצות לפי השפה או הנושא המועדף עליהם.

ההרצאות הבאות ניתנו בעברית:

פרופסור דב לוי: היהודי הנודד במלחמת העולם: וילנה כצומת נודדים במזרח אירופה;

מושב הנעילה המשותף כלל את הרצאתה של גבי יעל ביי-גרנות על "השבר במשפחה היהודית המהגרת ממזרח אירופה לאנגליה 1881-1914".

המשתתפים ביום העיון יצאו בהרגשה שהיום היה בעל ערך ועשיר חוויות. ההרצאות היו מרתקות ומוגשות היטב, וסיפקו לשומעים מידע רב שבוודאי יוכלו להשתמש בו במחקר האישי. אחת החידות הבסיסיות שיש לפתור במחקר תולדות המשפחה היא מדוע ומתי היגרה המשפחה, מאין ולאן. יום העיון בוודאי סיפק לכולם נקודת פתיחה למספר נתיבים אפשריים במחקרם!

ד"ר מרתה לב-ציון, היסטוריונית המתמחה בהיסטוריה האינטלקטואלית של אירופה המודרנית, היא המייסדת והיוז"ר של החברה הגניאלוגית הישראלית בנגב. בעבר חברה בוועד המנהלים של לוו [האיגוד הבינלאומי של החברות הגניאלוגיות היהודיות], נשיאת SIG Latvia וחברה בוועדת ההיגוי של קבוצת המחקר של קורלנד. מחקרה הגניאלוגי מתמקד במדינות הגרמניות של פרנקוניה, תירינגן (Thüringen) וקורלנד (לטביה). היא נמנתה עם מארגני הכנס הבינלאומי לגניאלוגיה יהודית בירושלים (2004) וימי העיון השנתיים של החברה הגניאלוגית הישראלית.

היא חיברה את הספר Taking Tamar [לקחת את תמר].
<http://www.avotaynu.com/books/tamar.htm>

הגירה יהודית לגרמניה מסוף המאה ה-19 לתחילת המאה ה-20

מיכאל טובין

מתורגם מאנגלית

1. המצב בגרמניה והתגובה לזרים¹

הקיסרות הגרמנית הוקמה ב-1871 בעקבות תבוסת הצרפתים בידי הפרוסים. נכללו בה כל המדינות הגרמניות, חוץ מאוסטריה. אדריכל הקיסרות החדשה הזאת היה הקנצלר הפרוסי אוטו פון ביסמרק, שנשאר בשלטון במשך 19 השנים הבאות. הקיסרות היתה נתונה במתח לא קל, מחלוקות פנימיות והרבה ספקות לגבי זהותה העצמית.

אזרחי גרמניה, שזה עתה אוחדו למדינה פדראלית אחת, היו רגישים מאוד לגבי השאלה מיהו הגרמני האמיתי ומי איננו גרמני. הזהות הלאומית הגרמנית היתה בתהליך של היווצרות. באותה עת, כפי שרגיל הדבר כאשר מדינה מוקמת וזוכה בעצמאותה, רגשות הלאומיות גאו, אם כי נוכחות הסלאבים והשפעתם במדינה החלישו את תפיסת הגרמנים לגבי זהותם. בניגוד לכך, לא היה להם ספק מי הם היהודים ואיפה מקומם. הם היו אלמנט זר לחלוטין. בהשפעת החינוך הנוצרי במשך דורות, וזהו היהודים בדרך כלל עם כוחות הרשע שפעלו בחברה, ובעיני האנטישמים הם נתפסו כמקדישים את חייהם להריסת החברה הכל-גרמנית החדשה.

גם הפולנים וגם היהודים היו מושאי הדעה הקדומה הזאת ושנאת הזרים, לאו דווקא כמדיניות רשמית אך כמציאות פשוטה ומוכנת מאליה. הממשלה, מנהיגי הציבור ומנהיגי האינטליגנציה, בדברם על 'מזרח-אירופים' ביטאו לא פעם את פחדם ואת דעותיהם הקדומות. הם האמינו כי מזרח אירופה היתה אזור מפגז, ותוצר של תרבות נמוכה מאוד שהשתמשה בשפות נחותות. הפולנית והיידיש נחשבו שפות כאלה. עם כל זאת, נעשתה הבחנה ברורה בתוך דימויים שליליים אלה של האיום מהמזרח. לפולנים היה ערך כלכלי – הודות לחוזקם הגופני ניתן היה לנצל אותם במכרות ובתעשייה הכבדה, בזמן שהיהודים, שנמצאו בלתי מתאימים לעבודה גופנית, היו לא יותר מנצלנים וטפילים. 'קבצנים שנדחפים לכל מקום' ו'שנודרים גליצאים' היו תארים מקובלים לכל יהודי מזרח אירופה.

באותו זמן בערך, יצא לאור באירופה זרם של פתבים אנטישמיים מאת אחדים ממנהיגי האינטלקטואלים באותם ימים. עבודות אלה היוו את הבסיס להצגה ה'מלומדת' של תורת הגזע נגד היהודים, מוגשת במונחים רציונאליים. ב-1879/80 כתב היינריך פון טרייצקה (Treitschke), היסטוריון ידוע ומקובל, את *A Word about Our Jewry* [מלה על היהודים שלנו]. זה היה ניסיון לעורר את

1. חלק גדול מהמידע במאמר זה נלקח מהספרים של Ruth Gay, Jack Wertheimer, ואביתר פריזל (Evyatar Friesel); ראו ביבליוגרפיה.

דעת הקהל נגד "עדר של צעירים שאפתניים מוכרי מכנסיים, שבניהם ובני בניהם ישתלטו ביום מן הימים על הבורסה הגרמנית ועל העיתונות." טרייצקה טען שהפיתרון היחיד לציבור היהודים יהיה התבוללותם הטוטאלית עד שייעלמו לגמרי. כלומר, הוא קרא להכחדתם הרוחנית, התרבותית והאתנית.

נכון שנשמעו גם קולות לא-יהודיים נגד אנטישמיות ארסית זו. ב-1888 הצטרף תיאודור מומסן (Mommsen), פרופסור מכובד להיסטוריה של רומא, לאנשים רמי מעלה אחרים שהתקיפו שיסוי זה של רגשות הציבור נגד היהודים. הם השוו את המערכה האנטישמית למחלה מידבקת. מומסן גם כתב תשובה מלומדת לטרייצקה עצמו ובה הגן על זכותם של היהודים להיות חלק מגרמניה המאוחדת. אולם, הוא גם האמין שגרמניה חייבת להיות מדינה נוצרית, ואם כן הטוב ביותר יהיה אם כל היהודים יתנצרו!

שנה לאחר פרסום מאמרו של טרייצקה, ב-1881, כתב הכלכלן והפילוסוף הגרמני Karl Eugen Duehring את הראשון מתוך סדרה של קונטרסים אנטישמיים גזעניים. הוא טען כי היהודים הינם לא רק איום תרבותי אלא בעיקר סכנה ביולוגית לעם הגרמני. שנתיים מאוחר יותר, כתב ארנסט רנאן (Renan), מזרחן ופילוסוף צרפתי, מסה בשם יהדות: גזע או דת? הוא הפיץ את המיתוס שהארים והשמיים הם גזעים מנוגדים והיה הראשון שהעלה את שאלת 'הטוהר האתני' ב-1892 החל לצאת לאור בצורה מסודרת היומון האנטישמי הצרפתי *La Libre Parole* [נאום חופשי]. חמש שנים אחר כך, ב-1899, פרסם Houstain Stewart Chamberlain, גרמני מתוך בחירה וחתנו של וגנר, את התיאוריה האנטישמית הגזענית על עליונות העמים הנורדיים (הצפוניים).

2. שינוי עובר על הקהילה היהודית בגרמניה

כאשר הוקם הרייך השני ב-1871 חיו בגרמניה למעלה מ-500,000 יהודים.

משנה זו ואילך התחילו יהודי גרמניה לעבור להתגורר בערים הגדולות יותר, בעיקר בפרוסיה, סקסוניה והמבורג. במדינות גרמניה האחרות פחת מספר היהודים. העיור (אורבניזציה) הביא בסופו של דבר לניידות חברתית כלפי מעלה ולשינוי בעיסוקים, והאנשים התרכזו במסחר, בתעשייה ובמקצועות החופשיים.²

ב-1871 הפכו כל תושבי גרמניה לאזרחים בעלי זכויות מלאות, אך מאוחר שהמדינות הגרמניות השונות שמרו על מצב של אוטונומיה פנימית ניכרת, היה מצב היהודים שונה ממקום למקום. המציאות הוכיחה כי שוויון לפני החוק היה לא יותר מדמיון תענועיים, במה שנוגע ליהודים. H. I. Bach (בך) מסכם את המצב ב-*The German Jew* [היהודי הגרמני] במילים הבאות:

שוויון הזכויות לפי החוקה לא בוטל, אלא חובל בדרך מינהלית. להלכה יכלו היהודים לבחור בכל עבודה או מקצוע שהיו ראויים לו. למעשה, נחסמו לפנייהם מקצועות המשפט, השרות האזרחי ומשרות העירוניים אלא אם כן התנצרו, ...³

על אף המצב הזה, הצליחו היהודים בצורה יוצאת מן הכלל בהסתגלותם לחברה הקפיטליסטית המודרנית. בחוגים שהם הורשו להתחרות ולהיות יצירתיים ומקוריים, הם התבלטו והצליחו. הם בנו תעשיות חדשות, כמו אבזרי חשמל, ייצור מכונות, ועסקים חדשים כגון חנויות כל-בו. הם פיתחו את שירותי עיתונות (סוכנות ריטר). במדעים ששם הורשו להיכנס הם קיבלו עבור גרמניה פרסי נובל ללא כל יחס למספרם. הם היו בראש גם בתיאטרון, במוזיקה ובאמנות.

אולם, הצלחה זו גבתה מחיר: אובדן החשיבות והרלוונטיות של חיי המסורת היהודית, הן בתוך הקהילה והן מחוצה לה. ההצלחה גם ליבתה את אש הקנאה והשנאה של הנוצרים. יתר על כן, נתגלתה גם חולשה פנימית בקרב הקהילות השונות. מגמות דמוגרפיות שליליות החלו לאפייין את יהדות גרמניה כבר בשנות ה-80 של המאה התשע עשרה, בגלל ירידה בילודה, ירידה בנישואין, הזדקנות ולבסוף נישואי תערובת.⁴

3. האנטישמיות הגרמנית

למעשה, כוונות הקבוצות האנטישמיות ושונאות הזרים התפרסו מעבר לניסיון לעצור את ההגירה היהודית; יעדם לטווח ארוך היה היהודי הגרמני עצמו. הם חזרו על הפזמון שהיהודי הגרמני של היום הוא היהודי הפולני של אתמול.

הפיכתו של היהודי המזרחי ליהודי הגרמני תוארה לא אחת על ידי הקריקטוריסטים, שהראו את סוחר הסמרטוטים הפולני Moische Pisch, שנכנס לגרמניה והפך לסוחר הסדקית Moritz Wasserstrahl. כאשר הוא התעשר בגרמניה, הוא עבר לפריס ופתח גלריה לאמנות וקרא לעצמו Maurice Lafontaine. ההלצה יותר מדי ידועה.

2. ב-1907, 38.8% מיהודי ברלין היו מועסקים בתעשייה ובמלאכה, 48.1% במסחר ותעבורה, 9.8% במקצועות החופשיים ו-3.2% בשירותים פנימיים (פריזל).

3. ה"י בך, 1984, ע' 136. ראו ביבליוגרפיה.

4. בשנת 1933 הגיעו נישואי התערובת לעשרים אחוזים.

היה ברור כי היהודי נשאר יהודי, ולא משנה באיזו תחפושת הוא השתמש כאשר המשיך בדרכו הנלווה של רמאות וניצול.

האנטישמיות לא הצטמצמה רק בקרב מעמד העובדים ומספר אינטלקטואלים; היא היתה קיימת והתפשטה גם בממסד הפוליטי ובאריסטוקרטיה. דוגמה יוצאת מן הכלל לאנטישמי "בעל רמה" שהיה מעורב בחברה הגבוהה היה אדולף שטקר (Adolf Stoecker), 1835-1905, הוא היה "מטף החצר" בכנסיה בברלין שביקרה בה משפחת הקיסרות. הוא הקים את 'המפלגה החברתית הנוצרית' (Christian Social Party) והוביל אותה בכיוון האנטישמיות עד שזו הפכה למצע העיקרי שלה. שטקר נבחר לרייכסטאג ב-1881 על בסיס מצע אנטישמי זה, וב-1893 כבר היו ברייכסטאג 16 צירים אנטישמיים, שקיבלו 262,000 קולות בבחירות בגרמניה.

אנשי ציבור ביטאו בגלוי ובאופן חופשי את דעותיהם הקדומות. פקידי ממשלה דיברו לא רק באופן פרטי אלא גם בציבור על הדמויות הסטריאוטיפיות של היהודים ונתנו לגיטימציה מלאה להשמעה ציבורית של המיעוט האתני. הם טיפחו בגרמנים את הפחד ואת ההרגשה שהם מאוימים, ומכאן נולדה שנאה בלתי הגיונית וללא כל יחס אפילו לבעיה המוצגת. יחד עם זאת, האפשרות לבטא את הרגשות האנטישמיים נתנה לגרמני הרגשה שהוא "יותר גרמני" כאשר הוא מתקף את היהודי.

התוצאה של כל זאת היתה רמה גבוהה של דעות קדומות במישור החברתי שהביאה בסופו של דבר לאפליה חוקית, חרם כלכלי ונומרוס קלאוסוס בחינוך ובהשכלה. הדברים נראו סבירים והגיוניים באווירה ששרתה אז, אווירה של לאומנות, שנאת זרים ואנטישמיות.

במשך קיום הקיסרות בגרמניה (1871-1914) היו שלוש תקופות ברורות של פעילויות אנטישמיות, שהראשונה בהן היתה מ-1879 עד 1881 כאשר התחילה לעלות האנטישמיות הפוליטית. בתקופה זו נוהלה גם מערכה נרחבת נגד הגירה יהודית, שכללה את "העצומה האנטישמית" (Anti-Semitism Petition) שחתמו עליה כרבע מיליון גרמנים. העצומה תבעה שביסמרק ינהיג ב-Reich המאוחד ארבעה סעיפים של מדיניות חדשה בנוגע ליהודי גרמניה: כל הגירה של יהודים זרים תהיה אסורה לחלוטין או לפחות מוגבלת בהרבה; יהודים לא יוכלו לשרת במשרדי הממשלה; על בתי הספר לשמור על אופיים הנוצרי (פירוש הדבר שמורים יהודים לא יוכלו ללמד ילדים נוצרים, דבר שלמעשה ימנע מהמורים היהודים לעבוד בבתי הספר הממשלתיים ובאוניברסיטאות); נוסף לכך, היתה דרישה לחדש את מפקד האוכלוסין לפי הדת.

למרות העובדה שהעצומה נתקלה במחאה נרחבת, ולא רק בין היהודים, נענו שתיים מדרישותיה כבר בשנת 1886. ב-1882 פרסמה הממשלה את המספרים לגבי חובת ההצהרה הדתית של האוכלוסייה הגרמנית. כמו כן, בעידודו הישיר של ביסמרק הוחמרו מאוד נוהלי ההגירה, והדבר הוביל לגירוש 10,000 יהודים מפרוסיה בשנים 1884 עד 1886.

בתקופה השנייה, מ-1890 עד 1899 זכו המפלגות האנטישמיות בהצלחה הגדולה ביותר בבחירות. התקופה השלישית היתה מ-1900 ל-1914, כאשר קואליציות ימניות חדשות קיבלו את המצע האנטישמי וראו בו כוח מאחד. המטרה העיקרית היתה להטיל הגבלות חמורות יותר הן על המהגרים והן על היהודים המקומיים. הקשר הזה היה משמעותי ביותר, מאיים ומבשר רע ליהדות גרמניה: האנטישמיות הפכה למדיניות ממשלתית לגיטימית.

4. חיי המהגרים היהודים בגרמניה

מבחינה מעשית היה כמעט בלתי אפשרי לסמוך על הקפדה על תקנות ההגירה בנקודות הגבול מאחר שבאותה תקופה היה קל יחסית לחצות את הגבולות ממדינה למדינה, ועל כן עודדה הממשלה הפדראלית את המדינות הגרמניות שבמסגרתה לטפל ב'בעיה' היהודית של המהגרים ברמה המקומית. התוצאה מכך היתה שמינהל המדינות השונות השליט במקרים רבים, ברמה המקומית, מדיניות של 'טרור' פסיכולוגי נגד מהגרים יהודים (וגם פולנים). כאשר מהגר נכנס לגרמניה, היה עליו להודיע למשטרה המקומית ולקבל 'רישיון-תושב' רשמי. רישיון זה היה בתוקף החל מכמה ימים עד כמה שנים, והתקנות שונו לעיתים קרובות. אלה שנכנסו למדינה באופן בלתי חוקי היו נתונים לגירוש מידי, אם נתפסו.

המהגרים נדרשו לפי החוק להודיע למשטרה על כל שינוי במקום מגוריהם. התנאים לרישיון מגורים וההגבלות על המהגרים היו שונים ממדינה למדינה. לכל מדינה היה מבנה מינהלי משלה, ובראשו עמד השר שהוציא לפועל את חוקי המערכת. לפקדי המינהל היה הכוח, אם רצו בכך, לגרש יחידים, משפחות וקבוצות שלמות של אנשים; המהגר נשאר ממש איך-אונים בעימות עם המדינה. גירושים לא היו נדירים, ולהלן מובאה של ד"ר ורטנהיימר (ע' 18):

במשך תקופת הקיסרות, קיבלו עשרות אלפים של תושבים זמניים פקודות גירוש כאשר פקיד מקומי החליט כי נוכחותם לא היתה רצויה; אלפים נוספים גורשו מן המדינה במסגרת גירושים תקופתיים המוניים, שאפיינו נקודות שונות בהיסטוריה של גרמניה המודרנית.

נוסף על כל הקשיים שנמנו לעיל, נאסר על המהגרים לעבוד במקצועות ובעסקים מסוימים. מהגרים לא הורשו

6. מתחים פנימיים בקהילה

מבחינה חברתית, לפחות, ניהלו היהודים ממזרח אירופה והיהודים הגרמנים חיים נפרדים; במקומות שלא היו מופרדים מבחינת השפה, הם היו לעיתים קרובות מופרדים מבחינה תרבותית. יהודי מזרח אירופה, שהגיעו לגרמניה כפועלים עניים, לא בקיאים במנהגי המערב ומדברים גרמנית גרועה, הרגישו היטב שהיהודים 'הגרמנים' ראו בהם אנשים מגושמים וחסרי תרבות. הדברים שהם ידעו ושהיו בעלי ערך בעיניהם – הלימוד היהודי והמסורת – איבדו לפתע את ערכם בעולמם החדש, והמונח אוסטיודה – יהודי מהמזרח – הוא עצמו נשא משמעות שלילית והיתה בו נימה מזלזלת.⁵

על פי חוק המדינה, היו כל הקהילות היהודיות בגרמניה מונהגות על ידי ארגון הנקרא Gemeinde [קהילה]. כל יהודי, גרמני או אוסטיודה, היה בעל זכות הצבעה בבחירות ל-Gemeinde והיה חייב לשלם מיסים. המהגרים למדו מהר להשתמש במקורות הקהילה ולהצביע בבחירות הפנימיות. פירוש הדבר היה, שהמסד היהודי הגרמני, למרות שהרגיש מאוים על ידי המהגרים, נאלץ על פי החוק לקבל אותם כחברי הקהילה בעלי זכויות מלאות. במדינות אחדות ניסו היהודים לגרוע ממעמדם של המהגרים על ידי מניעת זכותם להצביע, אבל הצלחתם בכך היתה זמנית בלבד. לדוגמה, בפרוסיה סירבו מספר קהילות לאפשר לאוסטיודה להצביע בטענה שאינם אזרחים גרמנים. רק אחרי ששר הפנים הפרוסי הוציא ב-1914 מינשר בעניין נסוגו הקהילות המקומיות והכירו בשוויון האוסטיודה בתוך הקהילה ובזכותם החוקית להצביע. נסיבות אלה אילצו את הקהילות לשתף פעולה במידה מסוימת אבל תמיד היו יחסים מתוחים מאוד בין האוסטיודה ובין הקהילה היהודית בגרמניה.

גם המהגרים עצמם לא היוו קהילה מאוחדת בעלת מדיניות ונהגה עצמית, בגלל מעמדם החוקי, האיום התמידי בגירוש והפחד מהשלטונות.

כל הדברים האלה ללא ספק חתרו פסיכולוגית תחת הרצון המובן של הקבוצה להיטמע מהר ככל האפשר בנוף האנושי הכללי של המקום, ואם אפשר מבלי לאבד את זהותם הייחודית. האוסטיודה, החסרים כל ייצוג ממש, לא הצליחו להקים אף לא ארגון לאומי אחד או להוציא עיתון או עלון עצמאי משלהם, שהיה מסייע לאחד את המהגרים המפוזרים, או היה יכול לפחות לייצג להם בעניין ההסתגלות לגרמניה – אם לא לארגן אותם למאמץ מאוחד משותף.

לערוך פגישות ציבוריות בשפתם, או להשתתף בכל צורה שהיא בתהליך המדיני בגרמניה. התוצאה היתה שהמהגר היהודי נשאר במקום בקביעות ללא רישיון וללא כל אפשרות לשפר את מעמדו החוקי. במילים פשוטות – הם היו לחלוטין ללא זכויות. המהגרים כונו אוסטיודה (Ostjuden), כלומר יהודי המזרח, גם אם הם חיו את כל חייהם בגרמניה או היו ילדי מהגרים.

בגלל חוסר זכויות, היו ה אוסטיודה במצב חשוף ופגיע, ואיום הגירוש היה תלוי מעל ראשיהם כל זמן שחיו בגרמניה. קבלת אזרחות היתה אפשרות תיאורטית בלבד. באווירה של הסכמה ציבורית כללית לרעיון שהיהודי מהווה איום למדינה, היה הרבה יותר קל לפקידים להנהיג מדיניות של איסורים וגירוש נגד המהגרים היהודים.

5. השפעת ההגירה ההמונית היהודית 1881-1914 על הקהילה היהודית המקומית

ראוי לציין כי היקף ההגירה בין 1881 ו-1914 היה ללא משמעות סטטיסטית מבחינה מסוימת, ומבחינות אחרות בעל חשיבות רבה. בשנת 1910 היו בתחומי הקיסרות הגרמנית בין 60 ו-65 מיליון גרמנים, וכאחוז אחד יהודים, כלומר 600,000. בשנת 1900 היו כ-7% מהיהודים ילידי חוץ, כלומר 42,000 אוסטיודה בסך הכול. גם הדור השני והשלישי שלהם נשארו אוסטיודה, והיוו כעין העתק או תמונת ראי של הקהילה המארחת, בשומרם באותו זמן על הפרדה.

אולם, היו רבים שהרשו לעצמם להמשיך בהטמעה תרבותית, עד להתמזגות מוחלטת. הם חיו חיים גרמניים מלאים וניתקו כל מגע עם היהודים ששמרו על זהותם. קשה מאוד לחקור קבוצה זו מבחינה סטטיסטית אבל ברור שהם היוו חלק ניכר של הקהילה היהודית.

הבעיות שהיו חלק בלתי נפרד מחיי היהודים המהגרים והעימות שלהם עם היהודים הגרמנים מילאו ללא ספק תפקיד חשוב בהפיכת כל הקהילה הזאת לקהילה יהודית יצרנית מבחינה אינטלקטואלית ובעלת מודעות עצמית, יותר מכל קהילה יהודית אחרת בתקופה המודרנית. מבחינה פנימית, היתה נוכחות האוסטיודה חיונית במידה ניכרת ליהדות גרמניה. הם מילאו את רוב המשרות בבית הכנסת ובקהילה, שמעטים מאוד מבין היהודים ילידי גרמניה היו מעוניינים בהן. וחשובה יותר לטווח הארוך היא העובדה שהגידול הדמוגרפי של הקהילה הגרמנית נפסק ועתידה היה תלוי במהגרים.

5. Ruth Gay, *The Jews of Germany, A Historical Portrait*, Yale University, New Haven, 1992 (p.234).

תוצאה אחת של חוסר ייצוג הולם זה היתה שהמהגרים נקלטו בקהילה הגרמנית הכללית מהר מאוד. גם אם לא נטמעו לגמרי, הם התאקלמו הרבה יותר מהמהגרים היהודים בקהילות אחרות. הפן השלילי של הדבר היה שקליטתם יצרה מתחים גדולים ועוינות בתוך הקהילות היהודיות בגרמניה. האוסטיוודן שניסו להפוך לחלק מהקהילה היהודית המקומית ערערו את האיזון העדין של הכוח שהיה קיים עד אז בין הקבוצות והמעמדות השונים ביהדות גרמניה.

7. התייחסות יהודי גרמניה למהגרים

תוך תהליך ההטמעה והאקולטורציה, אימצו יהודי גרמניה גישות וערכים חברתיים גרמניים רבים, שגרמו להם להרגיש ניכור עמוק כלפי האוסטיוודן. הם נטו לראות את ההאוסטיוודן כסטריאוטיפים ונמנעו מחברתם. שפתם, היידיש, היתה בעיני היהודי הגרמני שפה פרימיטיבית – ז'ארגון (jargon).

עם בוא הזרם הגדול של יהודי מזרח אירופה, הלבושים בצורה מוזרה, המדברים בשפה פרימיטיבית והמתנהגים בצורה שיהודי גרמניה ניסו בכל כוחם להתרחק ממנה, עלתה לפני היהודי הגרמני השאלה הבלתי נמנעת – מה משותף בינו ובין אנשים אלה. במחצית המאה ה-19 לא היה יהודי אחד מבין היהודים שאימצו את התרבות הגרמנית, שהיה יכול לתת תשובה רצינית לשאלה זו, תשובה שהוא עצמו היה מסוגל להסכים לה.

לגבי היהודי הגרמני, הפיתרון היחיד למצב מביך זה היה שעל המהגר לחקות אותם ולקבל את דרכיהם. האוסטיוודן חייבים להתחנך במנהגי גרמניה, להפנים את אורח החיים הגרמני ולנטוש את דרכיהם האסיאטיים הפרימיטיביים. יהודי גרמניה ידעו היטב כי האנטישמיים קשרו אותם עם המהגרים, כך שהיה הכרחי להסיר את הסטייה הזאת מהקהילה שלהם מהר ככל האפשר, פן יאבדו את הזכויות שעמלו כל כך קשה כדי להשיג אותן.

על אף גישה שלילית זו ביחס לאוסטיוודן, פעלה יהדות גרמניה המאורגנת בצורה אחרת ונדיבה כלפי הפליטים שהגיעו לגרמניה. הדבר גרם לחץ כבד על כלכלת הקהילות, מאחר שהמהגרים הגיעו לרוב חסרי כול, מפני שאיבדו את רכושם הדל, בפוגרום או בעוברה בהיחבא את הגבול והכול נלקח מהם על ידי מבריחי הגבול וגנבים. באופן טבעי הם פנו לבני דתם, שעזרו להם ככל שיכלו.

ביבליוגרפיה

ראו ביבליוגרפיה בנוסח האנגלי של המאמר.

מיכאל טובין היה מרצה באוניברסיטת בראילן ובמכללת להכשרת מורים עד לפרישתו. מאז צעירותו היה פעיל בתנועה הציונית הדתית, היה חבר ההנהלה של בני עקיבא באנגליה ועבד כשליח של התנועה הציונית העולמית. הוא חיבר מאמרים רבים והכין חומר חינוכי עבורם. הוא פרסם שני ספרים וממשיך לעבוד במחקר בהיסטוריה היהודית.

פרויקט תיעוד בית העלמין היהודי ברדאוץ

בונדי שטנצלר ויוסי יגור

לאחר מלחמת העולם השנייה, וכיום היא מונה יהודים ספורים בלבד.

בית העלמין

בית העלמין היהודי של העיר רדאוץ שוכן כארבעה ק"מ מן העיר, בדרך לכפר מרגיניה (Marginea). הוא הוקם בשנת 1831, כאשר היישוב מנה כ-370 יהודים, ביזמת השוחט והמנהיג הרוחני של הקהילה באותו זמן אפרים בן יעקב גולדשלגר (Goldschlagler). למרבה הצער, השוחט

העיר רדאוץ

רדאוץ¹ (Radautz במקור האוסטרו-הונגרי, Rădăuți ברומנית כיום, ראדעוויץ ביידיש של אז) שוכנת בחלק הדרומי של מחוז בוקובינה, אשר היה שייך לקיסרות האוסטרו-הונגרית בזמנו, ומשתייך כיום לרומניה. היישוב נוסד במאה ה-14, והיתה בו אוכלוסייה יהודית מסוימת מהמאה ה-15 ואילך. הקהילה היהודית היתה בשיאה ערב מלחמת העולם השנייה ומנתה כ-9,000 נפש מתוך כ-40,000 תושבי העיר באותו זמן. הקהילה לא התאוששה

1. ראה ספרו של ישראל מרגלית (פוסטילניק) "רדאוץ – קהילה יהודית בצמיחתה ושקיעתה", 1990, בהוצאת אירגון יוצאי בוקובינה בישראל.

גולדשלגר היה גם ראשון הנקברים בבית העלמין – הוא נפטר במגפת החולירע באותה שנה. בית העלמין הורחב לממדיו הנוכחיים בשנת 1921.

בית העלמין מחולק ל-26 חלקות בגדלים שונים, וכולל גם בית טהרה ומספר אוהלי קבורה של רבנים. כמו כן נמצאים בו מספר מבני קבורה משפחתיים. החלקות מופרדות באמצעות שבילים, חלקם ברורים מאוד וחלקם מטושטשים, עד כדי יכולת מעבר מחלקה לחלקה ללא אבחנה. מבחינת אכלוס החלקות, ניתן לזהות מספר חלקות פנויות לחלוטין, חלקות קטנות שבהן עשרות ספורות של קברים, וחלקות גדולות כדוגמת חלקה מספר 23 שבה 17 שורות, כ-80 מקומות בכל שורה וכ-1,250 נקברים.

המצבות בבית העלמין הן מסוגים שונים, החל ממצבות העשויות מאבן קשה, מגולפות לתפארת, אשר שררו בקלות 150 שנה ויותר, דרך מצבות אבן גיר שחלקן התפוררו מעט עם השנים, מצבות בטון וטיח הנמצאות במצב התפוררות קשה – ועד מצבות העשויות לוח פח חלוד לחלוטין (והכיתוב כמובן בלתי ניתן לפיענוח). במחצית השנייה של המאה העשרים מופיעות גם מצבות שיש מפוארות.

הכיתוב על המצבות משתנה עם התקופה. בתחילה ניתן למצוא מצבות בנוסח הישן – כתב עברי ותאריך עברי בלבד, וללא שם משפחה. בהמשך מופיעים במספר מועט שמות משפחה באותיות עבריות. מאוחר יותר מופיעים שמות משפחה ושמות לועזיים (נוסף לכיתוב העברי המסורתי), תחילה על גב המצבה ומאוחר יותר בקדמת המצבה, בחלק התחתון שלה. מאוחר עוד יותר מופיעים גם תאריך פטירה לועזי, ואפילו תאריך לידה. עם הידלדלות הקהילה ניתן למצוא מצבות ובהן שגיאות כתיב בנוסח העברי וטעויות תאריכים, ואפילו מצבות הכתובות רומנית בלבד.

באופן כללי נמצא בית העלמין במצב טוב יחסית, למרות שניכרים בו פגעי הזמן. במקום יש שומר מטעם הקהילה, אך ניתן להבחין בנוזקים שנגרמו ביד אדם, כגון גניבת לוחות שיש ובתי נרות. חלק מגדר בית העלמין תוקן במסגרת הפעילות הכוללת לשימור ותיעוד.

יוזמת השימור והתיעוד

בשנת 2004 הוקמה קבוצה של יוצאי רדאון וצאצאיהם, אשר שמה לה למטרה לשמר חלק מן הערכים הרוחניים והפיזיים של הקהילה. תיאור מפורט של פעילויות הקבוצה ניתן למצוא באתר <http://radautz-jewishheritage.org/>, אשר הוקם ומתוחזק על ידי בונדי שטנצלר (Stenzler). תיעוד בית העלמין הוא הפעילות המרכזית עד כה, וניתן למצוא כבר כיום באתר הנ"ל גירסה מוקדמת וחלקית של בסיס הנתונים. כמו כן ניתן למצוא באתר רשימה

ביבליוגרפית ענפה של מקורות מידע לגבי יהדות בוקובינה בכלל ורדאון בפרט, וכן על יוזמה לשיפור ושימור בית הכנסת המרכזי של העיר.

במשולב עם פרויקט התיעוד נעשו מספר פעולות לשיפור המצב הכולל של בית העלמין. בסיוע תרומות שגויסו מארגון יוצאי בוקובינה נעשו הפעולות הבאות: תיקון הפרצות בגדר המקיפה את בית העלמין, קניית כלי עבודה ובירוא הצמחייה בבית העלמין תוך השארת העצים המסיביים במקומם.

חומר הגלם

נתוני הקבורה בבית העלמין נשאבו משלושה סוגים של מקורות: צילומי מצבות, מפות קבורה ואינדקס חלקי. בפסקאות הבאות נתאר כל מקור בפרוטרוט.

צילומי מצבות:

באביב ובקיץ של שנת 2005 צילם בונדי שטנצלר, בעזרתה המבורכת של סידי אישתי, כ-3,600 מצבות בבית העלמין, בחלקות 1 עד 23. חלקות 24 ו-25 צולמו בצורה חלקית ביותר, ואילו חלקה 26 לא צולמה כלל. סך הכול עובדו כ-5,700 תמונות. במקרים רבים צולמה יותר מתמונה אחת לכל מצבה: צילום מזוויות שונות, התרכוזות בקטע מסוים, צילום גב המצבה במקרים שבהם הופיעה שם כתובת נוספת וכדומה. התמונות צולמו במצלמה דיגיטלית, תוך שימוש ברזולוציה גבוהה יחסית, כך שכל תמונה היא בעלת נפח של 1.5 עד 2 Mbytes. השימוש ברזולוציה הגבוהה הקל מאוד על פיענוח הנתונים המצולמים, במיוחד במצבות הנמצאות במצב גרוע. בחלק מן המקרים היה צורך בניקוי ראשוני של המצבות באמצעות מברשות, ואף זאת עשו בונדי וסידי. מתוך צילומי המצבות פוענחו כ-3,600 שמות, רובם המוחלט שמות עבריים (שם ושם האב), לחלקם נוסף גם ציון שם לועזי (שם פרטי ושם משפחה). מיעוט זניח של המצבות מכיל כתובת לועזית בלבד, בעיקר מאז מחצית המאה העשרים. הרוב המוחלט של השמות המופיעים על מצבות מופיע גם במפות בית העלמין, וחלק ניכר מהם (הכתובים לועזית) מופיע גם באינדקס. נוסף לכך, צילומי המצבות מספקים מקור יחיד של כ-360 שמות הכתובים על לוחות זיכרון כחלק ממצבות של אחריים, בעיקר של נספים בשואה, בטרנסניסטריה ובמקומות נוספים.

מפות בית העלמין:

מפות בית העלמין כוללות מפה כללית ומפה לכל חלקה בנפרד. במקרים מסוימים נמצאו שתי מפות לחלקה מסוימת, עם הבדלים קטנים ביניהן. במפת בית העלמין מסומנת חלקה נפרדת שבה נקברו חולי מגפת החולירע, ללא כל מצבות וללא מפת חלקה. המפות נרשמו בכתב-יד, חלקן בעיפרון, על ידי מספר כותבים, כולם בלתי ידועים.

שם הנפטר או הנפטרת מופיע לעיתים בעברית בצורת הרישום הרגילה של "אלעזר בן אהרן הכהן", ולעיתים (בעיקר במאה ה-20) בלועזית – שם משפחה ושם פרטי. בחלק מן השמות הרשומים בלועזית השם הפרטי הרשום במפה הוא השם הפרטי ה"לועזי" של הנפטר לדוגמה: Sali ולא Sara. בחלק קטן מן המקרים נרשם גם תאריך הפטירה במפה. הרישום השיטתי במפות הופסק כמעט לחלוטין במחצית המאה ה-20 ומאז הוכנסו נתוני קבורה מועטים בלבד. ההערכה הפרטית של הכותבים היא שהמפות הוכנו לראשונה במחצית הראשונה של המאה ה-20, תוך רישום המצאי הפיזי בבית העלמין וללא הסתייעות ברישומים אחרים. התמיכה העיקרית בהנחה זו היא הקברים בהם נפלה המצבה (לפי הצילומים) ובמפה מופיע באותו מקום סימון שהחלקה תפוסה, אך ללא שם הנפטר. המפות צולמו על ידי בונדי שטנצלר בקיץ 2005, תוך שימוש במצלמה דיגיטלית ידנית, ובתנאי תאורה רחוקים מאופטימליים, אך ברזולוציה גבוהה, כאמור. המפות של החלקות הגדולות צולמו בחלקים, עם חפיפה מסוימת, כדי לאפשר פיענוח של כל שם.

אינדקס חלקי של בית העלמין:

בשנים 2001–2003 ערכה הגברת טניה גרינברג ז"ל, מזכירת הקהילה היהודית, אינדקס חלקי של בית העלמין. האינדקס כתוב לועזית וממוין לפי קווי של שמות משפחה, ומכיל את העמודות הבאות: שם משפחה ושם פרטי, תאריך פטירה לועזי, חלקה, שורה, מספר בשורה, מספר תעודת פטירה, הערות. האינדקס מקיף כ-2,850 שמות, כ-18 שמות בכל עמוד, כאשר בחלק גדול מאוד מן המקרים מצוינים רק השם והחלקה. להערכת הכותבים, המקור העיקרי של הרשומות באינדקס הוא סריקת המפות ורישום כל השמות המופיעים בלועזית (אי ידיעת עברית מנעה רישום השמות העבריים). נוסף לכך, החל משנות ה-40 של המאה ה-20 מופיעות רשומות מפורטות של פטירות, עם ציון מספר תעודת הפטירה. נראה שנתונים אלה נשארו מארכיון הקהילה. מתוך קבוצת רשומות אלו יש לציין תת-קבוצה מיוחדת: רשומות שבהם אין ציון של מקום הקבורה (חלקה ושורה). המקבילות של רשומות אלו לא נמצאו בצילומי השטח וגם לא במפות, ויש ספק אם נפטרים אלה אכן קבורים בבית העלמין של רדאון. השמות המצוינים באינדקס הם בתעתיק גרמני ברוב המקרים, ורומני בשאר, בעיקר לקראת סוף התקופה. האינדקס צולם גם הוא על ידי בונדי שטנצלר בקיץ 2005, במצלמה דיגיטלית ידנית, ובתנאי תאורה רחוקים מאופטימליים.

ניתוח מקורות הנתונים

צילומי המצבות הם המקור המלא ביותר של נתוני הקבורה, וכנראה גם המדויק ביותר מבין שלושת המקורות.

במציאות, בחלק מהמקרים נוצרו קשיי פיענוח מרובים עקב אחד או יותר מהגורמים הבאים: נפילת מצבות מלאה או חלקית, התפוררות חלקית של המצבה (מצבות בטון, מצבות אבן רכה), שקיעת מצבות, הסתרה על ידי עצים, התקלפות צבע, תנאי תאורה בלתי נוחים, זוויות צילום לא נכונות, כתמים ומשקעים על המצבה, וכדומה.

המקור השני בטיבו הוא מפות חלקות הקבורה. חלקיות הנתונים ברישום במפות הובילה לכך שהם שימשו בעיקר לתמיכה בנתונים שנשאבו מהצילומים. תמיכה זו התבטאה בנתונים הבאים: תוספת שם משפחה במקומות בהם הדבר לא צוין על המצבה, תוספת שמות פרטיים לועזיים ותאריך פטירה, (אם לא פוענח מהמצבה). נוסף לכך, נערך על המפה "מעקב" אחר מסלול ההליכה של מצלם התמונות בשטח. מעקב זה אפשר השלמת שמות במקומות בהם המצבה הושחתה כליל בפגעי הזמן ולא צולמה, אך היתה עדיין במצב סביר בזמן הכנת המפה ולכן הופיע בה שם הנפטר. לגבי החלקות שעדיין לא צולמו המפות הן המקור הראשון לנתונים.

המקור השלישי בטיבו הוא אינדקס הקבורה. חלקיותו העקרונית (אינו כולל כל התייחסות לשמות נפטרים המופיעים בעברית בלבד), טעויות כתיב, רישומים כפולים מחד ורישומים חסרים מאידך – כל אלה פוגעים באיכות המידע. אולם, מקור זה שימש במקרים לא מעטים להשלמת מידע, נוסף לצילומים ולמפות, באחד או יותר מהנתונים הבאים: תוספת שמות פרטיים לועזיים, תאריך פטירה (במידה ולא פוענח מהמצבה), ומידע נוסף שנשאב מההערות. מעל לכול, כפי שצוין למעלה, האינדקס שימש להוספת רשומות של נפטרים שאינם מופיעים במפות ובצילומים.

עקרונות הרישום

לאור כל האמור למעלה, הוחלט לנקוט בגישה מכלילה ברישום הנתונים. כלומר, לגבי כל נפטר יירשם כל המידע שנאסף מהמקורות השונים. הדבר נוגע הן לנתונים המופיעים במקור אחד ואינם מופיעים במקור אחר (שם משפחה וכד') והן לנתונים המופיעים בצורות שונות במקורות השונים, ומתבטא בעיקר בעמודות רישום שם המשפחה והשם הפרטי.

ההצדקה לכך היא האפשרות הניתנת לכל מחפש מידע להגיע אל הרשומה הכוללת מתוך המידע שהוא מכיר. לדוגמה: אדם ששמו הפרטי יעקב נרשם בשם זה בחלק העברי של המצבה. בחלק הלועזי (אם קיים) הוא עלול להופיע כ-Jacob (לפי התעתיק הגרמני), ובמפה ובאינדקס הוא עלול להופיע כ-Iakov (רומנית). תכולת מידע השם הפרטי במקרה זה נרשמה כדלקמן: Yaacov Jacob Iakov.

מבנה בסיס הנתונים

גליון Excel משמש לצורך בניית בסיס הנתונים, עקב זמינותו ועקב האפשרות להמירו בקלות ל־HTML לצורך הצבתו באתר אינטרנט. הנתונים שנשאבו מתוך חומר הגלם הועברו לבסיס הנתונים – שורה עבור כל רשומה של נפטר. הסימון (–) עבור תא כלשהו מסמן חוסר כל מידע. סימון (?) לגבי מידע מסוים מסמן ספק בנכונותו, הן עקב קשיים בפיענוח והן עקב גילוי סתירות. פיענוח הנתונים, הצלבת המקורות והרישום בבסיס הנתונים בוצעו בשנים 2006–2007 על ידי יוסי יגור.

בכל שורה, המידע הוצב ב־34 עמודות, המסווגות לקבוצות כדלקמן:

שם (לועזית): שם משפחה (אם ידוע), שם פרטי, שם עברי (לדוגמה: Elazar ben Aharon HaKohen). בעמודת שם המשפחה משמש סימון (/) להפרדה בין שני תעתיקים שונים של אותו שם, וסימון (–) להפרדה בין שני שמות משפחה. בעמודת השם הפרטי משמש סימון (–) להפרדה בין שני שמות פרטיים, ושמות נוספים (לועזיים) מופיעים ללא כל סימון.

שמות נוספים (לועזית): שם האב (כולל שם משפחת האב אם ידוע ושונה משם הנפטר), שם האם, שמות משפחה נוספים (אם מוזכרים).

תאריכים ומקומות (לועזית): תאריך לידה גריגוריאני, מקום לידה, תאריך פטירה גריגוריאני, תאריך פטירה עברי, מקום פטירה, תאריך קבורה גריגוריאני (אם ידוע ושונה מתאריך הפטירה), גיל פטירה (אם מצוין במפורש במקורות המידע). תאריכים גריגוריאניים נכתבו לפי הדוגמה 13-Jul-1950. אם נתגלתה סתירה בין נתוני התאריך העברי והגריגוריאני כפי שהם מופיעים במקורות המידע, נעשה ניסיון למצוא את מקור הטעות ולרשום את התאריך הנכון. אם ניסיון זה נכשל, נרשם המידע כפי שהוא, בצירוף הערה מתאימה בעמודת ההערות.

שם (עברית): שם משפחה (אם ידוע), שם פרטי.

שמות נוספים (עברית): שם נעורים, שם האב, שם האם, שם בן הזוג.

תאריכים (עברית): תאריך לידה עברי, תאריך פטירה עברי, תאריך קבורה עברי (אם ידוע ושונה מתאריך הפטירה).

נתונים נוספים: מספר החלקה, מספר השורה בחלקה, קודים של מקורות המידע (H– Headstone, M– Map, I– Index, T– Tablet), האחרון משמש לזיהוי מידע המופיע בכתובת זיכרון לזכר נפטרים, על גבי מצבות של נפטרים אחרים, זיהוי תמונות המצבות (עד ארבע לרשומה), הערות. עמודת ההערות משמשת לרישום מידע על הייחוס המשפחתי (נכד הרב ...), מקצוע (שוחט...

/ רופא...), ציון קבורת שני נפטרים באותו קבר, ציון סתירות מידע וכד'.

מבנה נתונים זה מכיל את כל הנתונים שהוגדרו בפרויקט JOWBR (JewishGen Online Worldwide Burial Registry) לצורך הכנסת נתונים, והעמודות הזהות נקראות בשם זהה. הדבר נעשה כדי לתמוך בעתיד באפשרות של "כיווץ" קל של בסיס הנתונים למבנה של JOWBR.

נתונים מספריים

בשלב זה של העבודה מכיל בסיס הנתונים את המידע הבא:

- כ־5,700 שמות נפטרים (שם המשפחה ידוע רק לגבי 3,800 מהם)
- רישומי הנצחה של כ־360 נספים בשואה
- תיעוד ויזואלי של כ־3,700 מצבות (כ־5,500 תמונות)

סיכום

מאמר זה מסכם את העבודה שנעשתה עד עתה בנושא תיעוד בית העלמין של רדאון. המידע המפורט יוצב באתר האינטרנט המוזכר למעלה לקראת סוף שנת 2007 או תחילת שנת 2008. אמנם, כפי שמפורט לעיל, קיימות מספר חלקות שלא צולמו, ולכן המידע הוא חלקי. אולם היות ואין כרגע הגדרה מדויקת של המשך העבודה, נראה לנו כי עדיף לפרסם את החומר הקיים ולהבטיח נגישות למידע ולא להמתין תקופה בלתי ידועה למידע מלא יותר. הצבת המידע ברשת האינטרנט מבטיחה את הזיכרון של הנפטרים היהודיים של רדאון, בעוד שהנגישות הפיזית לבית העלמין, ואולי אפילו קיומו הפיזי בדורות הבאים אינם מובטחים כלל ועיקר.

בונדי שטנצלר נולד בשנת 1946 ברדאון אשר בבוקובינה, ועלה ארצה בשנת 1975. הוא בעל תואר שני במוסיקולוגיה, ועסק בהדרכת מורים למוסיקה בסביבה ממוחשבת. נוסף לכך התמחה בעיצוב אתרי אינטרנט וגרפיקה ממוחשבת, והשתתף בסמינרים על השואה בגרמניה ובישראל. בשנת 2004 הוא החל בעבודות תיעוד, צילום ושיפוץ בבית העלמין של רדאון, וכן הקים את האתר <http://radatz-jewishheritage.org>.

יוסי יגור, יליד ישראל 1950, הוא בעל תואר BSc בהנדסת אלקטרוניקה, ו־MSc בהנדסת מערכות. מזה 15 שנה הוא מתעד את אילנות היוחסין של משפחות הוריו, יורגראו (Jurgrau) ו־האס (Hass) ממחוז בוקובינה אשר בצפון רומניה. אל תיעוד בית העלמין של רדאון הגיע במסגרת תיעוד משפחת יורגראו – אשר התגוררה בעיר כ־100 שנה. נשוי למרים, גם היא נכדה לתושבי רדאון – משפחת ביקל (Bickel).

משפחות מונטל ואזדרא (עזרא) ממרסיי¹

גיימס מונטל

מתורגם מאנגלית

חלק ב': כור ההיתוך של מרסיי

משפחתה של גרציה קראסו

מבוא

גרציה אסתר קראסו 1870-1940 נולדה בסלוניקי למרדכי מואיז קראסו ואסתר יוסף (Jossef). בשנות העשרה שלה היא באה מסלוניקי למרסיי כעובדת של משפחת אלטיני (Allatini) העשירה. היא למדה בבית ספר צרפתי ודיברה צרפתית, אנגלית ואיטלקית. משפחתה דיברה לדינו. למשפחת אלטיני היה צוות משרתים גדול וגרציה הוזמנה להיות מורה ומחנכת של שתי בנותיהם.

דרך משפחת אלטיני נוצרו קשרים חשובים. לא עבר זמן רב והמשפחה הכירה בין שמואל (סמואל) עזרא שעבד בהכנת אוכפים וציוד כללי לסוסים ובין גרציה הצעירה. היא היתה בת שמונה עשרה כאשר הם נישאו ומתנת הנישואין של משפחת אלטיני היתה מערכת סדיני פשתן רקומים.

כאשר פרצה מלחמת העולם הראשונה, נסעה גרציה עם בני משפחת אלטיני לפריס בענייני עסקים. באמצעות הקשרים שהיו להם עם הצבא, הם קיבלו הזמנות גדולות לספק אוכפים וציוד אחר בשביל הקצינים הבריטים והצרפתים.

לגרציה קראסו היו לפחות ארבעה אחים ואחיות: בלה, דוד, מואיז (Moïse) וזויה (Joya) — כולם היגרו לארצות הברית. רישומי ההגירה, מפקד האוכלוסין ומסמכים עסקיים בניו יורק מספקים פרטים חשובים עליהם. מואיז (נ' 5 באוגוסט 1879) הגיע ב-8 ביוני 1907 באנייה Kaiserin Auguste Victoria. הוא התחתן ב-1910 ונולדו לו שלושה ילדים הרשומים במפקד האוכלוסין הפדרלי ב-1920. שמו נרשם רשמית כמוריס קראסו. ב-1908 הגיעו יחד בלה וזויה (שנרשמה כאורו — Oro) באנייה ארגנטינה. האחיות היו אז בנות שלושים וחמש ועשרים ושתיים. בשנת 1916 הפכו דוד ומוריס את מפעלם, בית חרושת לסיגרים תורכיים, סיגריות ומוצרי טבק אחרים לחברה בעירבון מוגבל. דוד נפטר במגפת השפעת הגדולה ב-1918.

ייתכן שלגרציה היו עוד אחים או אחיות שנשארו בסלוניקי.

הסיפור מתאר איך נועדו יחדיו במרסיי משפחות מונטל, אזדרא (עזרא) וקראסו, והוא עדות לפרשת הדרכים הגיאוגרפית והדמוגרפית בעיר הנמל הסואנת וההומה הזו במאה התשע עשרה. דוד רפאל מונטל נשא לאישה את הלן אסתר אזדרא (Hélène Esther Esdra) בשנת 1919. הלן עצמה נולדה במרסיי. אך הוריה, סמואל טראנקי (Tranquille) אזדרא וגראציה קראסו, באו ממקומות אחרים.

משפחת אזדרא (עזרא)

סמואל עזרא 1858-1930 נולד ברומא לאייזק לאון עזרא ואלגרה פונטקורבו (Allegre Pontecorvo). לסמואל היה אח צעיר יותר, זול עזרא, שעבר גם הוא למרסיי ועבד בייצור מוצרי עור; אחות צעירה, רחל עזרא, שעברה להתגורר בפריס, היתה סוחרת עתיקות.

סמואל היה מומחה בייצור אוכפים ומוצרי עור, מקצוע שירש ממשפחתו ברומא. העסקים במרסיי פרחו, ולבני משפחת עזרא היתה דירה וחנות גדולה ברחוב גריניאן. כאשר השימוש במכוניות התפשט ופחות אנשים רכבו על סוסים, התרכזו העסק בייצור רתמות ואבזרים אחרים בשביל סוסי מרוץ. הם ייצרו גם ארנקים ותיקים, בעבודת יד.

כאשר לא עבד, אהב סמואל ללכת לדוג, ולעתים קרובות הוא לקח גם את ילדיו לדיג. היתה לו חולשה להימורי סוסים.

בשנות העשרים הראשונות של המאה העשרים הוא נקלע לקשיים כלכליים ועבר לחנות קטנה יותר, ברחוב אחר. דירתם היתה בקומה שמעל לחנות. בכרטיס הביקור שלו מאותה עת, *ס' אזדרא, מייצר רתמות ואוכפים*, אנו קוראים על כל הפריטים שהוא מכר בחנותו, בין היתר: *מזוודות, מוצרי עור, רתמות יוקרה, שוטים ודרבנים, סמיכות לסוסים, אוכפים, מתגים, רסנים ומושכות*.

לשמואל (סמואל) ואשתו גרציה היו ארבעה ילדים: לאון יצחק, הלן אסתר, לור ואלברט מרדכי (Mardochee). שמואל וגרציה קבורים בבית העלמין היהודי סט. פייר (Pierre) במרסיי.

1. המשך משרשת הדורות, אוגוסט 2007.

ליאון יצחק עזרא

ליאון יצחק עזרא 1890–1951 למד על מלאכת העורות אצל אביו. בעת מלחמת העולם הראשונה נלחם ליאון עם הצרפתים בקרבות על השליטה בחצי האי גליפולי. הוא שירת ביחידת פרשים שכללה חיילים אוסטרים רבים ממוצא איטלקי. התורכים טבחו בחיל הפרשים של בנות הברית, ואחרי התבוסה בקרב זה נשלחו היחידות שנשארו לסלוניקי, להתארגן מחדש להתקפה על סרביה מהדרום. אולם, כאשר הבולגרים ניתקו את המעבר היחיד, נסוג הצבא שוב לסלוניקי. ליאון, שבנס שרד בכל אלה, ניצל את ההזדמנות כדי לבקר אצל בני דודיו ממשפחת קראסו בסלוניקי ולהתעדכן בחדשות מהמשפחה.

כאשר חזר למרסיי, הפך ליאון לשתקן ולא עזב מאז את העיר. הוא עבד כסוכן בורסה, מכר פחמים למוסדות העיר והלך לדוג כל סוף שבוע. הוא נשא לאישה את בנדמין קרמיה (Benjamine Cremieux), סוכנת גדל"ן וחברה במועצת העיר מרסיי. בנדמין ניהלה את טקס הנישואין של הורי ב-1947. לליאון ובנדמין נולדו שני ילדים: רפאל וזורדט.

רפאל עזרא 1918–1963 סיים את לימודי הרוקחות ב-1938 ושירת במילואים. כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה הוא לחם בקן מזינו (Maginot), אך שוחרר ב-1940 בגלל בעיות בברך וחזר לעבוד בבית מרקחת בליון. כאשר מצב היהודים בליון הורע בקצב מהיר, ברח רפאל לספרד כדי להינצל מגירוש למחנה ריכוז, אך הספרדים עצרו אותו מייד עם הגיעו והוא ישב בכלא זמן מה. מסיבות בלתי ידועות הוא שוחרר, ואז נסע לצפון אפריקה והצטרף ללגיון הזרים הצרפתי. בשנת 1945 חזר למרסיי ובמקרה, עוד בהיותו במדים, פגש אותו דוד מונטל, ששמח מאוד לראותו ואף נתן לו 20 פרנק לכבוד שובו. רפאל נשא לאישה את חברתו הספרדייה אינס (Ines), שבזמנו עזרה לו להימלט מליון. לא היו להם ילדים.

זורדט עזרא 1920–1980 סיימה את בית הספר התיכון במרסיי ולאחר מכן עברה להתגורר בבניין אחר ושם טיפלה בסבתה נעמי. באותה שכונה ואף באותו בניין התגוררו אחזים מבני משפחות קרמיה (Cremieux). סבתה הכירה בינה ובין בן דוד בדרגה שנייה או שלישית, מקסים קרמיה, והיא נישאה לו ב-1943. זורדט ומקסים עברו לשכונה אחרת ושמו "פרופיל" נמוך, דבר שכנראה הציל את חייהם. על פי רישומי הגירוש למחנות, כל בני משפחת קרמיה ממרסיי גורשו לאושוויץ. לאחר המלחמה נולדו לזורדט ומקסים שני ילדים, ניקול וליאון, והם עברו להתגורר בליון.

הלן אסתר עזרא

הלן (Hélène) 1892–1982 היתה תמיד תלמידה מצטיינת בכיתה. היא למדה במכללה למורים ב־Aix en Provence ובעת מלחמת העולם הראשונה לימדה בסיסטרון (Sisteron) ובטולון. חברה, אסתר ורוז מונטל, הכירו בינה ובין אחיהם דוד, והם נישאו ב-1918. דוד מונטל עבד כמנהל בית ספר, ואף אשתו הלן עזרה בתפקידים המנהליים, שכללו בין היתר קניית מזון וציוד וארגון הארוחות לתלמידי הפנימייה.

הקשר עם מונטל

משפחות סלומון מונטל וסמואל עזרא גרו בשכנות, באזור Cours Pierre Puget המאוכלס בצפיפות. המקום הוא קרוב לבית הכנסת המרכזי ברחוב Breteuil ועד היום הזה מתגוררות בשכונה משפחות יהודיות רבות. המשפחות הכירו זו את זו מבית הכנסת ומחיי החברה בשכונה. בנות מונטל, במיוחד, אהבו להתאסף בשבת בקרבת בית הכנסת כדי להיפגש עם חברים ולהתעדכן בחדשות האחרונות.

צילום של פרדיננד מונטל, ששרד והפך למסמך חשוב במורשת המשפחה, שופך אור על הקשר מונטל-עזרא, אבל גם מזמין שאלות חדשות. צילום זה, בגודל 11 על 16 ס"מ, הוא משנת 1886 לערך ופרדיננד נראה בו במדי הצי. בגב התמונה כתוב "מזכרת חברות כנה ממשפחת מונטל למשפחת עזרא, 24 במרס 1887, ובכתביד שונה, כנראה של פרדיננד, השם פרדיננד מונטל. התאריך הוא כשלושה חודשים לאחר מותו. כנראה נתנה משפחת סלומון מונטל את הצילום למשפחת עזרא כמזכרת מבנם המנוח. מאחר שהדבר קרה כשלושים שנה לפני שנישאו דוד מונטל והלן עזרא, נשאלת השאלה מה היה הקשר של פרדיננד למשפחת עזרא?

לור עזרא

לור (Laure) עזרא 1901–1943 קיבלה חינוך תיכוני ולמדה הנהלת חשבונות. היא נישאה בגיל צעיר לאנדרה ברזרון (André Bergeron), פרוטסטנטי שהיה מהנדס מכונות והתמחה במכונות קיטור. הם חיו זמן מה בקרפנטרא ולאחר מכן ברומן (Romans). נולד להם בן אחד, רודה (Roger).

רודה ברזרון נ' 1921 הוא מהנדס חקלאי בגמלאות ויש לו בת אחת, גם היא מהנדסת.

אלברט מרדכי (Mardochee) עזרא

אלברט עזרא 1903–1943 התעניין בתיאטרון ושיחק בהפקות בתי ספר במרסיי. בשנות ה-20 המאוחרות הוא עבר לפריס כדי לפתוח בקריירה של תיאטרון, אולם לא הצליח ביותר. כאשר אביו נפטר ב-1930, חזר אלברט למרסיי ועבד בחנות עם אמו. הם הפסיקו למכור ציוד

למסחר. בליל 28 באוקטובר 1943 נעצרו שניהם ולא נראו מאז. למחרת שמעה אחותם הלך את החדשות ואז היא וכל משפחת מונטל עברו למקום מסתור. חנות העורות עוקלה על ידי השלטונות ואנשים זרים נכנסו לגור בדירתם.

גיימס מונטל הוא פֶּתָב טכני בחברה להנדסת תוכנה בירושלים. הוא בעל תואר ראשון בפזיקה מהאוניברסיטה של ארקנסו (Arkansas) בארצות הברית ותואר שני בלימודים גרמניים (Germanic Studies) מאוניברסיטת אינדיאנה. הוא עלה לישראל בשנת 1992 ומתגורר כאן עם חמשת ילדיו ואשתו גודי, שתרמה רבות למחקר משפחתי זה.

judy Montel@013.net

לסוסים ובמקום זאת מכרו תיקים אלגנטיים, מזוודות וציוד משרדי יקר מעור.

אלברט עצמו לא למד את מלאכת עיבוד העורות, והוא שכר אומן למלאכה זו. הוא לא התחתן ולא היו לו צאצאים.

תחושה מוקדמת

לפני שגרציה נפטרה ב-1940, היא ביטאה את תחושתה שאלברט ולור "היו בצרות" ואמרה לילדיה האחרים להשיג עליהם. ב-1942 נפטר בעלה של לור מגידול במוח. כדי לפרנס את עצמה ולהיות קרובה למשפחה עברה לור לגור עם אלברט, שהיה אז מנהל החנות ס' עזרא ברחוב Lafon. היא נרשמה ללימודים בבית ספר פרטי

שמות ספרדיים ליהודים יושבי האימפריה הרוסית

מטילדה טגד

לאלה שעסקו בסחר תפוזים? ספק גדול! נדגיש עוד שבין היהודים הספרדיים נפוץ דווקא השם "ליסבון" או ליסבונה", שם בירת פורטוגל ולא דווקא שם המדינה.

נמצא גם איזכור לשם "ספרד" בשם SFARD – תעתיק מן המילה העברית, וכן SHPANE – המתבסס על השם ביידיש שפאניע. להלן הואריאציות של השמות "ספרד": SHPANI, SHPANION, SPANON, SPANIER, SHPANNER, SHPANIR, SHPANNERMAN של ביידר רשום גם השם שפירושו "דגל ספרד" – SHPANNERFLIG.

ומלבד אלה, נמצא את השם "אלפאס" ALFAS או ALFES שפירושו "מהעיר פאס" (שבמרוקו), והידוע מכולם במשפחת אלפאסי הוא כמובן רבי יצחק אלפאסי – הרייף – שנולד ב-1013 בעיר קלעת חמאד שבאלג'יריה, עבר להתישב בפאס ומשם נאלץ לברוח לספרד מפני שהלשינו עליו. הוא נפטר בספרד ב-1103 והוא בן 90 שנה. אלבה וושוו הוא שם ספרדי נוסף שמציין ביידר. אלבה, פירושו "לבן" בספרדית ולו יש נגזרת בעלת אופי רוסי מובהק ALBENSKY שפירושו "שייך לאלבה".

עוד מצוין השם אלגאז ALGAZ, שביידר מגדיר כנובע מ-ALTGAUZ, היגוי רוסי של אלטהאוס Althaus שפירושו בית ישן בגרמנית. אולם, באיסטנבול בירת תורכיה ידועה מאוד השושלת הרבנית בשם ALGAZE, שפירושו "העזתי" (מהעיר עזה). האם יש קשר בין שני השמות? האם הצליל הזהה מקרי? אינני יודעת.

כחברה בצוות העובד על בניית מסדי נתונים שונים, אחד מתפקידי הוא להשוות בין החומר המוקלד לבין המקור, וכן לתרגם לאנגלית את הנתונים או להעתיקם באותיות לטיניות. ניתן לראות את הרשימה המפורטת של המסדים באתר:

<http://www.isragen.org.il/NROS/INF/projects.html>

הבעיה המרכזית בהעברת שם מאותיות עבריות לאותיות לטיניות היא כמובן קביעת התנועות המצורפות לכל העיצורים שבשם. השנה כבר עברתי על קרוב ל-100,000 רשומות, כאשר התנ"ך שלי עבור השמות האשכנזיים הוא שלושת המילונים שחיבר אלכסנדר ביידר (Beider) על השמות היהודיים באימפריה הרוסית (Avotaynu, 1993), השמות היהודיים בממלכת פולין (Avotaynu, 1998) והשמות היהודיים בגליציה (Avotaynu, 2004).

תוך כדי חיפוש, בעיקר במילון שמות היהודים באימפריה הרוסית, נתקלתי במספר שמות המתייחסים ליהודי ספרד ופורטוגל. ואלה הם – ואינני מתיימרת להביא כאן את כולם:

"פורטוגל" מופיע בואריאציות הבאות: PORTUGAL, PORTIGAL, PORTIGUL, PARTIGUL, PORTIGULA PARTYGULA, PORTUGALOV PORTUGES, PORTIGES, "פורטוגזי" PARTYGEZ.

נציין ש"פורטוגל" או פורטוקל" בלדינו פירושו "תפוד" האם כל ה"פארטיגול" או "פורטוגאלוב" והאחרים ניתנו

שבצפון גרמניה, עד לאימפריה הרוסית. שמותיהם מוכיחים זאת.

מטילדה טגר היא בעלת תואר MA במדעי הספרנות והמידע מהאוניברסיטה העברית בירושלים, ועוסקת בגניאלוגיה מאז 1986. זה מספר שנים היא מתמחה בגניאלוגיה של הספרדים ועוסקת בבניית אמצעי מחקר עבור תפוצה זאת. מחברת שותפה של 'מדריך למקורות גניאלוגיים הנמצאים בישראל עבור היהודים הספרדים והמזרחיים' (אבותינו, 2006). כלת פרס האיגוד הבינלאומי של החברות הגניאלוגיות היהודית לשנת 2007 על מפעל חיים על פיתוח המחקר הגניאלוגי הספרדי. עבודותיה האחרונות נמצאות באתר האינטרנט:

www.sephardicstudies.org/entrance.html
tagger@actcom.co.il

עוד רושם בידי את השם "אשכנזי" ASHKENAZI יחד עם נגזרות הרבות, שלרוב נמצא בשטחי האימפריה העות'מנית, והמציין את היהודים שבאו אל האימפריה מאשכנז.

אבל אל נטעה: כל אלה באמת מקרים בודדים על אף שישנם עוד שמות בעלי צליל ספרדי מובהק כמו פינטוב PINTOV שאינו קשור לעיירה הספרדית פינטו שבסביבות מדריד אלא לשם עיירה בשם Pyntyv, כך טוען ביידר! ואם נעבור מערבה אל פולין, אל נחשוב שהשם מרוקו MAROKO המצוי בפולין קשור ביהודי מרוקו. מרוקו היא שיטת עיבוד עורות שמקורה במרוקו והעוסקים במלאכה זאת קיבלו את שם עיסוקם.

מסקנה: היהודים נדדו ממקום למקום בכל הזמנים. תופעה זאת חלה גם על גולי ספרד ופורטוגל אשר אחדים מהם הגיעו, אולי דרך הקהילה הפורטוגלית-ספרדית של המבורג

מקורות מקוונים

<http://www.kadisha.biz>

ישראל פיקהולץ

בעיה נוספת לחלק מהגולשים היא שהאתר סגור בשבתות ובחגי ישראל, לפי שעון ישראל.

שני סוגי מידע מעניינים את הגניאלוגים – תיאור בתי העלמין וחיפוש קברים ותאריכי פטירה. תיאור כל בית עלמין כולל תיאור המקום, מפת החלקות ומפת השכונה, תולדות המקום, קווי האוטובוסים, שעות הפתיחה והטלפון. חלק זה של האתר נוח לשימוש ועונה על הצרכים.

ברך הבית אפשר לבצע חיפוש פשוט תוך ציון שם המשפחה, השם הפרטי ובית העלמין, ותוצאות החיפוש מוצגות לפי סדר א-ב, ארבעים לדף. לא חייבים למלא את כל השדות ואין צורך לכתוב מילים שלמות. החיפוש מניב תוצאות לפי הגדרה רחבה מאד. למשל, אם תכתוב את שם המשפחה "אילן", תקבל גם "אילנברג" ו"אילני", כי הם לא מקפידים על נון סופית. כמו כן, תקבל "בר אילן" כי הם לא מחפשים רק לפי תחילת המילה, ואם תרשום את השם הפרטי "אב", תקבל את כל השמות המתחילים ב"אב" אבל גם שמות כמו "זאב", שהצירוף אינו בהתחלת המילה. אין אפשרות לחיפוש מדוייק. בימים האחרונים ממש, הפרידו את טבלת התוצאות לשניים – "תוצאות מדוייקות" ו"תוצאות קרובות".

לפני כשנתיים, העלתה החברה קדישא של תל-אביב-יפו לאינטרנט אתר שיש בו כדי לעזור למי שמחפש קברים ותאריכי פטירה באזור גוש דן. החברה משרתת עשרים ואחת ערים ויישובים, כולל יישובים רחוקים יחסית כגון אלעד, שוהם ואלקנה. החברה מפעילה שלושה בתי עלמין מלפני קום המדינה – יפו, טרומפלדור ונחלת יצחק – ושלושה חדשים יותר – קרית שאול, דרום (המכונה "חולון") והירקון. כולם פעילים ברמה זו או אחרת, אם כי ביפו היו רק שש קבורות בשבע השנים האחרונות.

אתייחס כאן לאפשרויות החיפוש באתר, דבר המעניין את הגניאלוגים, וכן לתכונות אחרות של האתר, אבל איני יכול אלא להתחיל בכמה מגרעות בהן הגולש נתקל מיד. ראשית, מדף הבית יוצא קול נגינה חזק ועצוב בכל פעם שמגיעים אליו. אפשר לבטל אותו על ידי לחיצה על ציור של רמקול בצד שמאל, אבל חייבים לעשות זאת מחדש כל פעם, אפילו תוך כדי סיוור באתר עצמו. והדבר ממש מפריע, גם לגולש וגם לבני הבית בחדרים סמוכים.

הבעיה הבולטת השנייה היא שהאתר הוא בעברית בלבד. אמנם אפשר להסתייע באתר הידוע <http://www.stevemorse.org>, אבל זהו פתרון חלקי, ומתייחס רק לחיפוש קברים.

טבלת התוצאות כוללת את שם הנפטר, שם האב, תאריכי הפטירה (עברי ולועזי) ובית הקברות. לחיצה על שם הנפטר מציגה את כתובת הקבר והתאריך הגרגוריאני של יום הזיכרון הבא. מופיעים גם תאריך הלידה, הגיל ולפעמים ארץ הלידה, אבל לפי ניסיוני האישי, לא ניתן לסמוך על אלה. יש גם קישור לטופס למשלוח הערות ותיקונים, ויש לפעמים צורך בהם. ישנו גם שם המנציח ב"חדר הזיכרון", תאריך ההנצחה והקשר בין המנציח לבין הנפטר. אין הרבה כאלה, אבל זה יכול להיות שימושי מאוד לגבי השמות שאכן מופיעים. לא מצאתי פרטים נוספים על מפעל הנצחה זה.

יש גם מסך לחיפוש מורחב, דבר שמאפשר לצמצם את מספר התוצאות וגם להרחיבן. השדות כוללים את שם הנפטר, שם האב, טווח תאריכי הפטירה (עברי ולועזי), בית העלמין, חלקות מיוחדות (אמנים, עיתונאים, חברי כנסת, רבנים ועוד), חלקות שיוחדו לעדות מסוימות ושם המנציח בחדרי הנצחה. כל אלה מסייעים לצמצם חיפוש שמות נפוצים, או להרחיב את החיפוש כאשר רק מעט ידוע. אין שדות חובה.

אפשר לחפש גם לפי חללי צה"ל ונפגעי פעולות איבה, אך זה לא כולל את בתי העלמין הצבאיים שבמקום כי הם לא בטיפול החברה קדישא האזרחית. החיילים היחידים שמופיעים הם אלה שקבורים בבתי העלמין האזרחיים.

החיפוש היחיד שחסר, לדעתי, הוא החיפוש לפי מקום הקבורה. למשל, אם רוצים לדעת מי קבור ליד מישהו, לא ניתן להשתמש בכתובת הקבר ככלי עזר.

האתר כולל דברים נוספים שפחות מעניינים את החוקר הגניאולוג – כגון הלוויות המתוכננות לאותו יום, ימי זיכרון החלים באותו יום (אפשר להזמין תזכורת בפקס), פרקי תהילים ומשניות לפי שם נפטר מסוים, תמונות של אנדרטאות לקהילות שחרבו (בלי לציין את מקום האנדרטה!), הלכות ומנהגי אבלות, הוראות שימושיות לנושאים שונים (איך מחברים ומפרסמים מודעת אבל, פטוקים למצבה ועוד), פרטים על נותני שירותים ועניינים טכניים שונים.

האתר מצוין – שימושי מאוד, ידידותי ומקיף, ואנשי החברה עונים יפה לפניית. חבל שרק קוראי עברית יכולים ליהנות ממנו.

סיכום הפגישה של קד"מ אוסטריה-צ'כיה (Austria/Czech SIG) בישראל, 2007

פול קינג

מתורגם מאנגלית

לאחר הסיוור בתערוכה, שמענו את ההרצאה של גב' טרסי על *דילמות ההנהגה בטרזין*. היא תיארה את השיקולים השונים של הגרמנים מאחורי הקמת הגטו ומינוי ההנהגה היהודית ופעילויותיה. ההנהגה עמדה לפני דילמות והכרעות מוסריות קשות בעניין בחירת האנשים לגירוש, וגם בענייני חלוקת מזון ובגדים. בעיה עיקרית היתה אם לבצע את החלוקה על בסיס שוויוני, או להעדיף את אלה שהיה להם סיכוי גדול יותר לשרוד וכך להגדיל את מספר השורדים. הודגש גם הייחוד של מחנה טרזין, שהיה מאורגן כיעיר עם ועדים שהיו ממונים על התרבות, על חלוקת מקומות מגורים, על המשימה האכזרית לקבוע את הסלקציה לגירוש, ותפקידים חברתיים נוספים. לאחר ההרצאה נשאלו שאלות והתקיים דיון. בין הנוכחים היו גם ניצולים וילדי ניצולים.

בפגישה נמסרה ההודעה הראשונה בדבר פרויקט מפקד האוכלוסיה הכפרית בבוהמיה 1724, שקיבל את התמיכה של (1724 Non-Metropolitan) JewishGen

קבוצת הדיון המיוחדת (קד"מ) אוסטריה/צ'כיה בישראל קיימה את פגישתה השנתית השנייה בבית טרזין שבקיבוץ גבעת חיים איחוד ביום ו' 27 באפריל 2007. השתתפו למעלה מ-22 חברים. גב' אניטה טרסי, מנהלת בית טרזין, לקחה את המשתתפים לסיוור בתערוכת ציורים בצבעי מים פרי עבודתם של אסירי גטו טרזינשטאט. שם התערוכה, המבוססת על האוסף של משפחת גרוג (Groag), הוא *לצייר מעל דפי הזמן 1942-1945*.

גב' טרסי הצביעה על מספר חריגויות באופי הציורים, הנראות לעין כבר בהתבוננות ראשונה, והסבירה אותן. הציורים מתמקדים בעיקר במזון ובאבהו, ואם כי נושאים אלה קשורים לצרכי החיים הקשים, הם משדרים ברוב המקרים אופטימיות, שמהווה ניגוד חריף לתנאי החיים של הציירים; גם השימוש בצבעים עומד בסתירה עם הסביבה הקודרת של החיים היומיומיים במחנה הצפוף.

תודה מיוחדת למר אורי מרץ על יוזמתו ותמיכתו בעת ההכנה והביצוע של המפגש, ולסליה מייל (Celia Male) שיזמה והוציאה לפועל את המפגש הראשון במרס 2006.

במשך שש השנים האחרונות עוסק פול קינג במחקר גניאלוגי על משפחתו מבוהמיה, ומתעניין במבנה הדמוגרפי ובתפקיד הכלכלי של יהדות בוהמיה החל ממחצית המאה השבע עשרה עד המאה התשע עשרה. הוא לימד בקורסים ללימודי החברה במספר מוסדות להשכלה גבוהה בישראל ועסק במחקר בתחום המדיניות העירונית וענייני הקהילה היהודית. כיום הוא עוסק בתרגום טקסטים במדעי החברה וההומניסטיקה מעברית לאנגלית.

Bohemian Census Project). הנתונים צולמו ונסרקו ומוכנים להעברה לתוכנת Excel. מתנדבים יהודים לעבוד עם Excel ובקאיים בגרמנים ובגרמנית-יהודית מתבקשים לפנות לפול קינג: pauleddking@gmail.com

חלק ממשפחת הפגישה ניצלו את אפשרויות המחקר בבית טרזין ומצאו תיעוד על בני משפחותיהם שנספו או ניצלו. הפגישה סיפקה גם הזדמנות לנוכחים לקבוע המשך הקשר בעתיד, ורבים הביעו את התקווה שהמפגש יהפוך לאירוע שנתי.

על כנס בני משפחת מודיאנו שנערך בשלוניקה ביוני 2007

אן-מרי ריכנר פראג'י

תרגמה מצרפתית: מטילדה טגר

בפתחה החגיגית של הכנס בירך ראש קהילת שלוניקה, דוד שאלתיאל, אשר העלה על נס את פעילותה של משפחת מודיאנו וציין בעיקר את נדיבותה האגדית.

התוכנית כללה ביקור באתרים מובחרים בעיר, שהראשון בהם היתה הוילה של משפחת מודיאנו שכיום מאכסנת את המוזיאון לפולקלור של תרקה-מקדוניה. הודגש כי הבית נבנה על ידי הארכיטקט אלי מודיאנו (1881-1968) כבית מגורים לאביו יעקב שאול מודיאנו שנוולד ב-1857. ב-1927 בנה אלי גם את "שוק מודיאנו" – יותר נכון לומר היום "המרכז המסחרי" – שם סעדו משתתפי הכנס במסגרת הסיוור. לסועדים ציפתה הפתעה, כאשר בא מושל המחוז, מר פסומיאדס (Psomiades) ונאם על תרומתה של משפחת מודיאנו לעיר שלוניקה.

בשנת 1928, במטרה לכבד את זכר אביהם שאול דניאל מודיאנו, שנפטר ב-1922, בנו בניו בית אבות.² יש לציין שמוסד זה פעיל עד היום ובו מתגוררים 34 איש המטופלים על ידי 21 אנשי צוות.

התוכנית כללה גם ביקור במוזיאון היהודי בעיר, הממוקם בלב מה שהיה פעם הרובע היהודי. המוזיאון, שנפתח בעת האחרונה, כולל צילומים, תשמישי קדושה, תלבושות ומסמכים המתעדים את גירוש כל בני הקהילה אל מחנות

כאשר מריו מודיאנו (Mario Modiano) יצא לגימלאות ובכך הפסיק את עבודתו ככתב העיתון טיימס הלונדוני ביוון, הוא התחיל להקדיש את כל זמנו לחקר תולדות משפחתו. לאחר מספר שנים של מחקר מאומץ, הוא הוציא לאור ב-2000 את הספר "המכונה מודיאנו. תולדות משפחת מודיאנו מ-1570 ועד ימינו".¹ לאחר מכן העלה מריו את הספר על האינטרנט באתר: www.themodianos.gr והדבר איפשר לו להכניס תיקונים והוספות בקלות רבה. הגולש ילמד כי אבי המשפחה הוא משה, שהתיישב ב-1566 בכפר מודיליאנה (Modigliana) הקרוב לפירנצה שבאיטליה. כיום מאייתים בני המשפחה את שמם MODIGLIANO או MODILLANO או MODIANO.

בשנת 2005 התקיים בפירנצה הכנס הראשון של משפחת מודיאנו ואילו השנה (2007) התקיים הכנס השני בשלוניקה. אלה הם שני המוקדים בהם חיה המשפחה. בכנס השנה התקבצו 140 משתתפים שבאו מיוון, צרפת, שווייץ, ישראל, איטליה, מקסיקו, מונקו, תורכיה, אנגליה וארצות הברית. לכל אחד היה הורה או סב שנוולד בשלוניקה, לפעמים אפילו הם בעצמם ילידי העיר. הכנס התקיים במלון הנמצא קרוב ל"מגדל הלבן" – סמל העיר.

1. *Hamelune MODILLANO. The genealogical story of the Modiano family from ~1570 to our days*

2. בית אבות ע"ש שאול מודיאנו: Saul Modiano Old People's Home.

הוקרן סרט וידיאו היתולי שהמוזיקה שלו הולחנה על ידי בן משפחה. מטרת הסרט היתה להדגיש את מעלותיהם וחסרונותיהם של בני מודיאנו. מסתבר שכל אלה שנשאלו הסכימו: בני מודיאנו הזכרים הינם רכיילב שחושבים שהצדק תמיד איתם!

דרמטי הרבה יותר היה הסרט "לאן" (Towards) של דוד גבריילידיס (Gavriilidis) על קהילת שלוניקה, שהורכב מקטעי סרטים דוקומנטאריים ישנים. העלילה מתבססת על סיפור של ילד המבקר במוזיאון היהודי בעיר, מגלה שם תמונות ומכאן חי מחדש את זוויות המלחמה שבה חרבה משפחתו וכל המשפחות היהודיות של שלוניקה. סרט מרגש במיוחד.

הכנס הסתיים בארוחת ערב חגיגית על שפת הים, אך אלה שלא מיהרו לעזוב את שלוניקה, עוד ביקרו למחרת בבית הקברות החדש, שאליו הועברו מצבות אחדות שנמצאו מפוזרות ברחבי העיר, לאחר שבית הקברות העתיק נחרב לגמרי על ידי הנאצים ב-1943.

הכנס הבא, השלישי במספר, של משפחת מודיאנו מתוכנן לשנת 2009 והוא יתקיים בירושלים.

אן-מרי פראגי רישנר נולדה באלג'יר ב-1947. היא סיימה את לימודיה האקדמיים ב-Neuchatel, שוויצריה, והתמחתה בארכיאולוגיה. אביה היה יליד שלוניקה ואמה נולדה בפריס. מחקרה הגניאלוגי כולל את כל המשפחות היהודיות בסלוניקה, ומתמקד במשפחות פראגי ומלאה. היא חברה בחברה הגניאלוגית הספרדית עצי (Etsi) ובחברה הצרפתית Cercle de Généalogie Juive.

המוות של הנאצים. סופר כי בברלין נמצא תיעוד רב, העושה את דרכו באיטיות חזרה אל שלוניקה ושם יקובץ במוזיאון.³ יש לציין כאן שלא מכבר פורסם בכתב העת האמריקאי אבותינו מאמר מקיף ביותר בנושא.⁴

הסיור בעיר כלל עוד עצירה ליד האנדרטה החדשה לזכר 50,000 קורבנות השואה, ילידי שלוניקה. האנדרטה בנויה בצורת מנורה, שבקניה משולבות גופות. היא נחנכה ב-1997 על ידי ראש ממשלת יוון.

הסיור הסתיים בביקור בשני בתי הכנסת בעיר: בית הכנסת של ילידי מונסטיר (מקדוניה) שנחנך ב-1927 והשני "יד לזיכרון" שנבנה ב-1984 לזכר קורבנות השואה על חורבותיו של "קהל דה לה פלוזה", מול שוק מודיאנו.

היום השני בכנס היה מוקדש לרצף הרצאות. לאחר ברכות ראש העיר, הרצה מריו מודיאנו על הנושא **כיצד מתקדם חקר המשפחה?** הוא גם הודיע כי בסוף שנת 2007 תפורסם ההוצאה השביעית האלקטרונית של ספרו. על תולדות הקהילה היהודית של שלוניקה הרצה מר יאניס מגאס (Yanis Megas), שגם פרסם אוסף גלויות על שלוניקה.⁵

חקר ה-DNA תפס חלק נכבד בדיוני היום. בנושא הרצתה ד"ר ביאנקה מריה צימינלי Bianca Maria Ciminelli, מומחית וחוקרת גנטיקה במחלקה לביולוגיה באוניברסיטה של רומא, איטליה. מאחר שיש כמה ענפים של המשפחה שעדיין לא נתגלה הקשר שלהם עם שאר בני המשפחה, צאצאי השושלת הרבנית שהתיישבה בשלוניקה בתחילת המאה ה-17, הומלץ על בדיקה DNA, שהיא בדיקה פשוטה ביותר הנעשית על ידי לקיחת דגימת רוק. עשרים ואחד מבין הגברים המשתתפים הבטיחו לערוך את הבדיקה הזאת.

3. אוצרת המוזיאון, אריקה פרחיה זמור, מזמינה כל מי שבידו צילומים ותעודות וחפצים הקשורים לשלוניקה, לתרום אותם למוזיאון. הכתובת היא: Jewish Museum of Thessaloniki, 13 Agiou Mina street, 546 24 Thessaloniki, Greece. jctmuseo@otenet.gr
4. Devin E. NAAR. *Bushkando Muestros Nonos i Nonas*. Family History Research on Sephardic Jewry through the Ladino language archives of the Jewish Community of Salonika. *Avotaynu*, vol. XXIII, n° 1, Spring 2007.
5. Yannis MEGAS. Souvenir. *Images of the Jewish Community. Salonika 1897-1917*. Ed. Kapon, Athènes, 1993.

ברכת כהנים ככתוב*

יהודה קלזנר

הורוביץ בעל שפע טל, סבו של ר' יהושע הורוביץ, השל"ה, בעל שני לוחות הברית.

כשהיה ר' עקיבא עולה לדוכן לברכת כוהנים, ועימו שנים עשר בניו ושנים עשר חתניו, כ"ה נפשות, היה אומר שהוא זוכה לקיים במלואו את הכתוב "כה תברכו את בני ישראל (במדבר ו' כ"ג) — כ"ה בגימטריה עשרים וחמישה.

הגניאלוגיה של בניו, מלבד שניים מהם, גרשון וגרשם, ובתו יוכבד שהוזכרו לעיל, אינה ידועה.

גם בפראג לא ארכו לו ימי השלום ונתקנאו בו שרים גדולים ונכבדים בגלל גדולתו, וגם שם לא ישב בשקט, אולם בזכות תורתו ניצל.

רשימה גניאלוגית מצורפת לנוסח האנגלי של המאמר.

ד"ר יהודה קלזנר הוא מהנדס אזרחי עם MA, CE, BSc מהטכניון חיפה, ו-PhD מאוניברסיטת פרינסטון (Princeton University). הוא שימש פרופסור להנדסה אזרחית באוניברסיטת ויין בדרטרויט ובאוניברסיטת בן גוריון בנגב. מאז שנת 1970 הוא עבד כמהנדס בניין בכיר ויועץ בחברות לתכנון מפעלים תעשייתיים. הוא פרסם מאמרים מקצועיים רבים וכן ספר על מכניקת הרצף של קרקעות (Continuum Mechanics of Soils). בשנת 1982 התחיל להתעניין בגניאלוגיה המשפחתית שלו ומכאן בגניאלוגיה של משפחות אחרות, בעיקר משפחות רבניות, וכיום ברשותו מסד נתונים נרחב הכולל משפחות רבניות רבות. הוא פרסם מספר מאמרים בנושאי גניאלוגיה.

yklaus@netvision.net.il

הסיפור של רבי עקיבא כ"ץ הכהן מאובן (BUDA) ידוע, אבל הגניאלוגיה שלו פחות ידועה.

ר' עקיבא היה ממשפחה של מגורשי ספרד. סבו ר' עקיבא שעל שמו נקרא (נפטר רנ"ו 1496), עזב את ספרד בתקופת הפרעות והגירוש הראשון בשנת קנ"א (1391) ונתקבל כאב"ד בקהילת סאלוניקה. אביו ר' יצחק בן עקיבא היה אב"ד שכונות גאלאטי ופערו בעיר קושטא.

אחיו הי"ד ר' חיים בן יצחק כ"ץ נהרג על קידוש השם, כ"ה תשרי רס"ט (1508) ונקבר בפראג. לבנו ר' מרדכי גרשון בן חיים כ"ץ (ממגורשי וינה, נפטר ש"ך 1560), חתן ר' יצחק קלובר, היה בן, ר' יוסף כ"ץ, רע"א-שנ"א (1411-1591), ר"מ בקראקוב ובעל שארית יוסף, ובת, מרת שפרינצה שהיתה אשתו בזיווג שני של ר' משה איסרליס (הרמ"א).

ר' עקיבא בן יצחק כ"ץ (ראה רשימה חלקית של צאצאיו) היה גדול בתורה, רב ונשיא באובן, שהיתה אז תחת שלטון הסולטאן של קושטא. הוא היה חתנו בזיווג ראשון של ר' אברהם בן יצחק קצנעלנבוגן מאובן. מחמת עוצם גדולתו נתקנאו בו שרי הונגריה והלשינו עליו לסולטאן והוא ברח משם, עם רכשו, אל ארצות הנוצרים והתיישב בפראג. הוא בנה שם בית גדול והרביץ תורה בדרו של הגאון ר' יעקב פולק, שהיה באותו זמן אב"ד בפראג.

בניו הידועים היו גרשון אבי משפחת הגרשוני, וגרשם בעל בית הדפוס הראשון בפראג.

לפי המסורת, הוא הוליד שנים עשר בנים, כולם גדולים בתורה, ושלוש עשרה בנות. לא ידוע כמה נשים היו לו. שתים עשרה מהבנות נישאו לכוהנים. בת אחת, מרת יוכבד, מנישואיו האחרונים, נישאה לר' שבתאי שפטל הלוי

* לפי: וונדר, מאיר, מאורי גליציה. המכון להנצחת יהדות גליציה, ירושלים 1982; שפירא, יעקב לייב, משפחות עתיקות בישראל. דפוס ורד, תל-אביב 1981; אייזנער, אברהם אבא, תולדות הגאון ר' דוד לידא זללה"ה. ברסלוי 1935.

מין הספרייה

הרייט קסו

אפליג, דוד אישוני. *זכרונות*. רמת השרון, תשמ"ח. 142 ע'.
הערות: פולין, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 129, JERL, ULI

בית לינדנבאום; קורות משפחה בעתות משבר. ירושלים.
2007. 79 ע'.

הערות: גרמניה, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 136, JERL

מימון, עמנואל. *מכתבים מפודיה*. ירושלים. 1999. 139 ע'.
הערות: ישראל, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 18, JERL, ULI

מימון-האיש, יעקב. *שלום לך לינה יקר*. ירושלים. 2002.
236 ע'.

הערות: ישראל, ביוגרפיה.
מיקום: FAM 140, JERL, ULI

פולין, ברל. *תולדות כיתה עלומה*. ישראל. קראון. תשנ"ט.
1999. 331 ע'.

הערות: ליטא, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 165, JERL

קול הדרור על בתי-חנה ושלמה כנרתי. עורך מוקי צור.
קבוצת כנרת. משפחת כנרתי, 1999. 291 ע'.
הערות: זיכרונות, תולדות משפחה.
מיקום: FAM 165, JERL, ULI

HKasow@netvision.net.il

כתוצאה מן החוק החדש שחקקה הכנסת בעניין בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ימשיך בית הספרים לשמש כספרייה הלאומית של ישראל, אם כי לעת עתה יימשכו הקשרים הכספיים עם האוניברסיטה העברית.

היתרון העיקרי של החקיקה בכנסת המאפשרת את ההפרדה הוא שניתן יהיה להשתמש בתקציבי יסוד לבניית אגף נוסף בקמפוס גבעת רם. המצב בספרייה הורע מאוד בשנים האחרונות והגישה לאוספים הגדולים ובעלי הערך הרב הצטמצמה והלכה. זהו צעד גדול לכל חוקרי היהדות, המזרח התיכון והגניאלוגיה היהודית.

חדש על מדף הספרייה

Baxter, Angus. *In Search of your European Roots*. Baltimore, Genealogical Publishing Co. 1994. 292p. 2nd edition.

Notes: Although brief in the scope for all countries, this is a useful guide for beginners and may provide an informational gem or two for the advanced researcher. Subjects: Guide, Europe. Shelf no.: JERL, ULI. GEN 104.

Helm, Matthew L. and April Leigh Helm. *Genealogy online for Dummies*. Foster City, CA. IDG Books Worldwide. 2001. 327p. 3rd edition.

Notes: Includes Family Tree Maker and more on CD-Rom. Subjects: Guide, United States. Shelf no.: JERL. GEN 103.

כתבי עת מחוץ לארץ

בעריכת מרים הרינגמן

מספר את הסיפור של השורשים האנגליים והיהודיים של משפחת ג'וזף באנגליה. למצוא את המשפחה שלי — לאחר 50 שנה, חושף את סיפור המשפחות רוזנטל ושאלמך מגרמניה. את הסיפור מספרת הבת באנגליה. *הישרדות משפחה בצרפת* הוא סיפור המשפחה היהודית מנדלבראום מפולין, שהצליחה לעבור את המלחמה ולשרוד. *טבעת הנחש של סבא* (Grandfather's Snake Ring) עוקב אחרי שורשי משפחת סלומן

כתבי עת באנגלית (מרים הרינגמן)

שמות, כתב העת הגניאלוגי היהודי של בריטניה, מרס 2007, כרך 15 מס' 1

בגיליון שישה מאמרים על תולדות המשפחה:

חיפוש שורשים I: *סבתא וסבא מתארים את תולדות משפחת רוזאזקובסקי* (ROZRAZKOWSKI) במסעה מרוסיה הצארית לאנגליה ואירלנד. גניאלוגיה של נשיא

מליטא עד לגאון מוילנה. סיפור המשפחות וולף והארט משתרע לאחור כ-270 שנה בלונדון.

שני מאמרים נוספים מתארים את גירוש היהודים מאנגליה וקבלתם בחזרה אליה: *מגידוש לרשות כניסה מחדש* מציג את הרקע של יהודי אנגליה לפני שגורשו משם.

הפינוי ל-*Delamere* מתאר לפני הקורא איך טופלו ילדים יהודים חולים בשנות ה-1930 על ידי שהייה באזור כפרי.

שמות, יוני 2007, כרך 15, מס' 2

האם ידעתם כי בין הנדונים שהוגלו לאוסטרליה היו גם יהודים? המאמר *Making it Good in Australia* [להצליח באוסטרליה] מספר את הסיפור המרתק הזה.

חיפוש שורשים II: סבא כהן מספר את הסיפור של אדם שהיה לוי, בא מאומן שבאוקראינה, התיישב בקרדיף במחוז וויילס והצליח לגדל את ילדיו כיהודים אורתודוקסים. כל 100 הנינים שלו הם עתה יהודים אורתודוקסים.

הקהילה היהודית ב-1851 – מסד נתונים מקוון חדש – מביא נתונים בסיסיים וביוגרפיים על 35,000 היהודים באיים הבריטיים בשנה שעברה. www.jgsgb.org.uk

שני מאמרים חושפים את השורשים היהודיים של לא-יהודים:

במאמר הראשון, *המגדוד המסתורי* (The Mysterious Magen David) מספר המחבר איך כתובת קעקע של אביו הביאה אותו לגילוי שורשיו היהודיים במשפחות מרקוואלד (Markwald) וקאסריל (Casril). מובאים עשרה אתרי אינטרנט שהמחבר נעזר בהם.

המאמר השני, *גילוי שורשי היהודיים* מספר על משפחה יהודית בשם Woolf או Woolfe במאה ה-19.

הרשימה היבטים אחדים של היידיש תביא הנאה לכל אלה האוהבים את הדרך שבה מדברים יידיש, יהא זה בליטא או בפולין, בלידס או בניו-יורק.

המאמר ה-*Old Bailey ומשפחתי* מאת ג'ו אייזקס מתפרסם גם בגיליון זה של שרשרת הדורות.

במדור *ביקורת הספרים* ניתן ללמוד על יהודים ספרדים בגיברלטר, על גורל היהודים באנייה סט. לואיס ומה קרה ליהודים שבאו לרוסיה ב-1917.

אבותינו כרך 23, מס' 1, אביב 2007

מספר נושאים במסגרת חקך השמות האשכנזיים הוא ממש מכרה זהב של מידע בשביל החוקר המנסה לשכתב שמות

מרוסית, גרמנית, פולנית, הונגרית, צרפתית, ספרדית ואנגלית.

תפקיד הגניאלוגיה בחקך ההיסטוריה הרפואית והגנטית של המשפחה מאת סטנלי דיימנד מתפרסם גם בגיליון זה של שרשרת הדורות.

קווי הנחיה לגבי שמירת צנעת הפרט בגניאלוגיה יהודית הוא נושא רגיש מאוד, וחשוב לשוחח על כך ולקחת בחשבון את רצונותיהם של בני המשפחה החיים.

האם אתם מחפשים מידע על קרובי המשפחה בעיתונות? קראו נא את המאמר איך למצוא בעיתונות ההיסטורית את אבותינו המהגרים ותמצאו מקורות אמריקניים ובריטיים באינטרנט לנושא זה.

שני ממאמרים דנים בקהילות יהודיות, במטרסדורף ובסלוניקה: *מטרסדורף היהודית הונגריה 1698-1939* וכן *מחפשים את סבינו וסבתותינו* (Bushkando Muestros Nonos I Nonas): חקך תולדות המשפחה ביהדות ספרד באמצעות הארכיון ללשון הלידנו בקהילה היהודית של סלוניקה.

מה שהתחיל כחקך שורשים משפחתיים במטרסדורף הפך עד מהרה לפרוייקט מחקר על כל העיר והתגלה כמכרה זהב של מידע. מאחר שהיהודים אימצו שמות משפחה מאוחר למדי, היה הכרח להשתמש במספר גדול של מסמכים כדי לגלות קשרי משפחה בין יחידים. המסמכים כוללים, נוסף למסמכים "יהודיים" כגון רשימות מוהלים, כתובות ומצבות, גם תרומות, רישומים מבתי הספר, ארגונים ועוד. מקורות כלליים כללו מפקדי אוכלוסין, רישומי מיסים ורישומי צבא. ניתן לראות איך השמות משתנים, משמות יהודיים לשמות חילוניים, הונגריים-גרמניים, על פי רשימה של שמות פרטיים העוקבת אחרי השינויים.

המאמר השני עוסק בסלוניקה. החומר מגיע מארכיונים שונים (הארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי, YIVO ואחרים). היה צורך לחזור את החומר מאחר שהרבה הושמד בשריפה הגדולה שהחריבה את העיר ב-1917. מסגרת הזמן של המסמכים הקיימים היא 1917-1941. זהו מאמר חובה לכל מי שמחפש שורשים בסלוניקה.

סקירה על ספרים חדשים כוללת גם ביבליוגרפיה על מקורות ידועים לגבי מחקר יהודי בגרמניה, מדרך מחקר בבריטניה וספר על שרידי החיים היהודיים בספרד.

אבותינו כרך 23, מס' 2, קיץ 2007

בדיקות DNA הפכו לנושא "בוער" ומשתמשים בהן יותר ויותר כדי לקבוע קרבת משפחה. שלושה מאמרים בנושא זה:

כתבי עת בצרפתית (מטילדה טגר)

Revue du Cercle de Généalogie Juive, No. 90

אפריל-יוני 2007

חתונה חשובה באלג'יריה ב-1852, מאת פיליפ דנן
לאחר שאהרן טוביאנה קיבל ב-1852 דרגת רב סרן כמתרגם
בצבא צרפת, הוא נשא לאישה את בתו של הרב הראשי,
יהודה עמר. המחבר מנצל את האירוע החשוב כדי
להתמקד בחייו של חיים בנישו (Benichou), עד מצד
הכלה. מכאן יוצא דנן בתיאור הגניאלוגי של משפחת
בנישו שהתגוררה באלג'יר ובאוראן ואליה קשורה קשר
מסוים כותבת שורות אלה.

נישואין בבית הכנסת הגדול של מרסיי (צרפת) בין
השנים 1877 ו-1893, מאת אליז ליבוביץ
מאה תשעים וארבעה זוגות נישאו בתקופה הזאת.
הרישומים מבוססים על העתקי כתובות ורישומים של בית
הכנסת הגדול במרסיי — סך הכול 800 רישומים, ביניהם
החתנים, הכלות, הוריהם ולפעמים מזכרים גם סבים.

יהודי איטליה וחקר הגניאלוגיה שלהם, מאת ברנרד
ליין-כהן
זהו סיכום של הרצאה שניתנה על ידי בזיל ג'ינגר ומרק
מרג'ריט. המרצים סקרו בהרחבה את תולדות יהדות
איטליה והוסיפו מספר מקורות מידע גניאלוגיים.

בחוברת זאת עוד כשלוש רשימות קצרות הנוגעות כולן
ליהדות אלזס-לורייין.

GenAmi, No. 41 — ספטמבר 2007

ראשית יש לברך את חברת גנעמי על העיצוב החדש של
עטיפת כתב העת.

בחוברת הנוכחית ישנם ארבעה מאמרים, מלבד המדורים
הרגילים. אחד מן הארבעה דן במדינאי המצטיין פייר מנדס
פרנס. לא, אין כאן שום פוליטיקה, אלא תולדות משפחה
יהודית בפורטוגל מלפני הגירוש. המחברות מספרות על
תלאות בני המשפחה בפורטוגל ועל כך שבאמצע המאה
ה-17 התיישבו בבורדו שבדרום מערב צרפת. כמובן מדובר
בהרחבה באדם הכישרוני במיוחד שהיה פייר מנדס פרנס
שברבות הימים נבחר להיות ראש ממשלת צרפת (1954).
בשנת 1933 הוא נשא לאישה את לילי ציקורל (Cicurel),
בת למשפחה בולטת במיוחד במצרים.

בסיום המאמר מוצגת שושלת אבותיו של פייר מנדס פרנס
המשתרעת משנת 1907, שנת לידתו של מנדס פרנס,
אחורה עד אדם שנולד ב-1385 ונפטר ב-1415.

רישומי ארולסן (ITS International Tracing Service)
נפתחו סוף-סוף לציבור. הסיפור מוגש בראיון עם פול
שפירו, שסייע רבות להגיע להישג זה.

ההגירה לארגנטינה על פי רשימות המתיישבים של הברון
הירש מספר על תולדות ההתיישבות היהודית בארגנטינה
החל מ-1887. היהודים הראשונים הגיעו מגרמניה באנייה
Weser. חומר ארכיוני רב על יהודים אלה נמצא ב-
CAHJP.

שיטות שונות לקביעת שמות משפחה ברישומים
המוקדמים של JRI-Poland מתאר את המצב במאה ה-
19. המאמר מסביר איך ניתן למיין ולשער שמות משפחה
שניתנו.

יהודי מצרים והודו הם הנושאים של שני מאמרים: בני
ישראל בהודו וכן היהודים במצרים המודרנית והרישומים
שלהם.

בני ישראל חיו בהודו למעלה מ-2000 שנה. הכותב
מתאר את מוצא הקהילה וכולל במאמר גם רשימה של
שמות משפחה, השורש העברי של השמות והתרגום
לאנגלית.

מחבר המאמר על יהודי מצרים עוקב אחרי חייהם ב-150
השנים האחרונות. מובאים פנקסי היהודים שהתגוררו
במצרים באזורים העירוניים של קהיר ואלכסנדריה והמחבר
כולל סדרת טבלאות ומסכם את הנתונים. הבעיה כיום היא
הגישה למסמכים. ניתן לקרוא אותם במצרים אבל לא
להוציא אותם מהמדינה.

איך לאתר חומרי ספרייה שקשה למצוא הוא מדרך
למקורות הכולל גם את כתובות האינטרנט הרלוונטיות.

בניגוד לרוב הפורומים הגניאלוגיים או קבוצות
ההתכתבות, פורום "תפוז" הוא בעברית. אם כי זהו
פורום וירטואלי, מתקיימים סמינרים "חיים" מספר פעמים
בשנה. המחבר מסביר איך הפורום עובד ויתרונו כאמצעי
תקשורת נוסף בין הגניאלוגים.

גיל רוזנשטיין הוא מומחה למשפחות רבניות וספרו *The
Unbroken Chain* הפך לקלאסיקה. במאמרו מציאת העץ
הגניאלוגי ביער המשפחה (Finding the Genealogy
Tree in the Sherwood Family Forest) הוא מסביר
איך קריאה לא נכונה של מקורות יכולה להביא לשורה
ארוכה של התפתחויות מוטעות. המאמר מתייחס
למשפחות חבר וקצנעלנבוגן.

סקירת ספרים עוסקת בספר הדן בתולדות הקהילה
היהודית ב-Schneidemuhl, גרמניה מ-1641 עד לשואה,
ובספר נוסף המסביר איך לקרוא את הכתוב במצבות
יהודיות.

הפליטים היו צריכים למלא שאלונים מפורטים מאד ומידע זה חשוב מאד לגניאלוגים. עד כה נמסר המידע רק בהסכמת הפליטים או צאצאיהם.

המבורג

חדשות על הצייר אלפרד יעקב שוילר, אח של המשוררת
Ulrike Schrader מאת Else Lasker-Schueler
פרטים רבים על בני המשפחה של המשוררת אלוה
לסקר-שוילר בליווי מקורות המידע.

פרטים מרישום הנישואים במשרד הרישום האזרחי
בהמבורג מאת Hannelore Goettling-Jakoby
המשך ראשון.

מופיעים 50 רישומים מסודרים לפי האלף-בית K-W.
בכל רישום רשומים כל הפרטים: תאריך ומקום הנישואים,
שם החתן, שם הכלה, תאריכי הלידה, שמות הוריהם
ומקצועותיהם.

פרטים נוספים על פרויקט "אבני הנגף" (Stolpersteine)
והנחתן לזכר משפחות Ernst Victor, Gertrud Gumpel
ושלושת ילדיה מאת היוזם Johann-Hinrich Moeller
ניתנים פרטים רבים על חייהם בליווי תמונות.

מקורות למחקר משפחות יהודיות בארכיון המדינה מאת
Juergen Sielemann
החלק 17.

לג'נעמי יש מסורת לחגוג את יום הולדתו של אדם
מפורסם, בכתיבת מאמר עליו. מנרס פרנס נולד ב-11
בינואר 1907.

מאמר נוסף בחוברת זאת הוא סיכום נסיעה ברנגון וסיפור
הקהילה שם.

כתבי עת בגרמנית (אסתר רמון)

מעייין 83 ביטאון החברות הגניאלוגיות בשווייץ
ובהמבורג יוני 2007

שווייץ

רבנים בשווייץ מאת רימונד מ. יונג (Raymund M. Jung)

מציבה של הרב רפאל ריס Ris וצילום חנוכיה שהיתה
ברשותו (אין תאריכים).

בשער החוברת הגיש אותו המחבר צילום פורטרט של
הרב וולף דרייפוס 1860-1782.

בית הקברות היהודי בקונסטנץ (Konstanz) מאת פטר
שטיין (Peter Stein)

תולדות היהודים בעיר זו משנת 1250 כאשר כיהן בה הרב
מאיר מרוטנבורג. בית הקברות נפתח בשנת 1869. מופיעה
רשימה של 245 קברים בפירוט השם (לעתים גם השם
הפרטי הלוועזי והיהודי), ותאריכי הלידה והפטירה עד 1984.

העזובן האדמיניסטרטיבי של הפליטים בשווייץ בשנים
1945-1933 מאת רנה לב (Rene Loeb)

Photo from the Suitcase

תמונה מהמזוודה

אסתר זילברשטיין אומרת: "אלה קרובים כלשהם של אמא שלי. התמונה מפולין".
sharsheret@isragen.org.il לנו ב"ספרי לנו במזוודה שלך, ספרי לנו ב"sharsheret@isragen.org.il

Esther Silberstein says "These are some sort of relatives of my mother. The picture was from Poland."
If you recognize these people or if you have an unidentified photograph in your suitcase,
tell us at sharsheret@isragen.org.il